

Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana

PALMA.—SEPTEMBRE Y OCTUBRE DE 1906

SUMARI

El Terciari franciscà Beat Ramón Llull. Sa vida y la història contemporànea, per Mossen Joan Ainyó, Rector de Cabrera de Pièra.

EL TERCIARI FRANCESCÀ BEAT RAMÓN LLULL Doctor Arcangèlich y Màrtir de Christ (*)

Sa vida y la història contemporànea

A ma estimada Catalunya,
patria del Beat Ramón Llull y del
AUTOR

INTRODUCCIÓ

Gloria majorum posteris lumen.
(Salustius).

Ni en el mètode, ni en la exposició, ni en el modo d'assimilarnos els sistemes filosòfics estrangers, nos dexà ombra d'originalitat la centuria passada. Falsejat el caracter catalá y confós

I ADVERTENCIA.—El fort retrás ab que, per molts extrany a nostra resolta voluntat, surten aquest y els altres quaderns del BOLLETÍ fins a Desembre de 1907, nos mou a umplirlos ab un document luliá que tenim per cert han d'agrar els nostres estimats consocis. Fench presentat al *Certamen de Ciències Eclesiàstiques* promogut per la Redacció de la *Revista Luliana* de Barcelona y celebrat el dia 9 de Juny de 1907, y fench afavorit ab un dels Premis. Es el tot inèdit, y l'hem rebut, en son manuscrit original, per medi del Secretari del Certamen, Mossen Salvador Bové, el gran entussiasta del B. Ramon Llull.—N. de la D.)

Any XXII.—Tom XI.—Núms. 318 y 319.

nostre cabal científich dins la pobresa y desmanagament del estat espanyol; rompuda la tradició de casa nostra, passém casi tot el sigle XIX vegetant en males traduccions y en descreditats restos d'antigues escoles.

El positivisme portá la desorganisació fins l'anarquia intelectual, arribant frech á frech de borrar de la memoria els estudis seriosos dels nostres avant-passats.

Per sort l'eclectisme d'en Balmes reanima les inteligències, desterra exclusivismes, abat intoleràncies perniciosas y soterra doctrines heterodoxes. Y per entremitj de les tenebres qu'espesses s'extenían per tot el mon civilisat, havent perdut la inteligencia humana sa orientació en el trángul borrascós de la impietat, s'alsa la potent veu del Papa de la Escolástica y publica la hermosa encíclica *Aeterni Patris*, senyalant el camí detrurer de la filosofia cristiana, mostrantnos el gran Lleó XIII, ab son criteri sempre ampla y tolerant, aquella tradició escolástica, no encarnada en un sol home, sino en l'extens moviment de les escoles catòliques.

El sigle XIX es també per la Nació Catalana, sigle de desvetllament: els desordres polítics y ls desenganys socials portaren la reacció en el sentiment atrofiat del nostre poble; aquest reviscolament va crexent cada dia, els ideals de progrés y avansament arrelan mes fort en la pensa de la gentada, y la sava de generacions noves va donant vida a totes les branques de les manifestacions humanes: d'aquí que la Filosofia encarnada en la inteligencia de Catalunya, haja sigut desenterrada y valentment exposada dins d'aquest general Renaxement. Mossén Salvador Bové que ab ardidesa ha portat á cap la restauració de la *Filosofia nacional catalana*, nos diu en el primer nombre de la «Revista Luliana»

na», que atenentnos al consell de la Sagrada Escripura: *attendite ad petram unde excissi estis*, debém cercar en la Escolástica nostra escola propia, puix entremitj de St. Agustí, St. Tomás, Alexandre de Hales, St. Bonaventura, Escotus, Suarez, etc., etc., hi ha també el Beat Ramón Lull, honra de nostra terra y gloria de la Iglesia católica. Al renovar donchs l'*Escolasticisme luliá*, respondrem ensemps á la crida del Papa y á la veu de la Patria, restaurant axís la filosofia de la terra sens dexar de fomentar la tradició cristiana.

Des del tristement célebre inquisidor general Aymerich, s'han combatut ab tota classe d'armes, no sols les doctrines, sino també la persona del Màrtir de Bugia; més sempre la escola tradicional del lulisme ha parat els cops defensant llur Mestre y ses ensenyances.

No obstant, el sigle XVIII, apátich per temperament á les especulaciones racionals, li agradá decidir sens examinar; y per axó el P. Feijoó, considerat la encarnació de tots el conexements de la época dins l'estat espanyol, com ho era en Voltaire á Fransa y potser millor á Europa, tingué la despreocupació de despreciar al Beat Ramón Lull sens haverlo llegit, solidificant y escampant ab son prestigi el descredit del Doctor Arcangélich. Prou lluytaren impugnant y rebatent magistralment les lleugeres afirmacions del frare benedictí, inteligencies de gran potencia com les dels PP. Tronchon, Torreblanca, Pascual y Fornés, mes aquell des de son pedestal els despreciá y ab posa d'orgullós pedagogh declará de cap valor científich la doctrina luliana.

Les sentencies del P. Feijoó arrivaren á esser definicions d'un oracul, y aquesta opinió rastreira y gens fonamentada s'es tramesa fins als nostres dias; mes avuy, gracies á Deu, la reacció luliana comensada á últim del sigle passat, torna ja les coses á son lloch, y encara que no tots sian parcials ó apologistes del Beat, no obstant tothom está conforme en estudiarlo séria y detingudament avans de parlar de la nostra mes preuhada gloria científica catalana el Beat Ramón Lull.

Sentintse una verdadera necessitat dintre aquest desvetllament de les doctrines lulianes, d'una historia complerta de la vida del home que personificá'l nostre pensament filosofich, he cregut faria obra meritoria escribintla, ajudant axís ab la meua pedreta á la reedificació de la Catalunya moderna. No es que'n manquin de vides del Beat Ramón Lull, puix segons els Bolandis-

tes es del Sant que se'n han escrites mes, però una vida segons les exigencies sociologiques actuals no s'ha fet encara; procuraré donchs, adaptar mon treball al gust modern, posantlo ensemp al nivell que li correspon en l'actual ressurrecció luliana.

En general domina encara la creencia de que'l Sant deu viurer abstret, fora del mon y de la realitat, es dir sens tocar de peus á terra: opinió fomentada y avivada por una pietat indiscreta y poch práctica, puix que mentres nos presenta el Sant com model de virtuts que debém imitar, ens l'axeca entre nuvols de gloria que'ns el fan inassequible. Recordemnos que la santidat, que les virtuts totes en son grau mes heroich, no son pas abstraccions quan están encarnades en un home, y aquest no es independent de sa época, de sa patria, de sa rassa, de sa familia, de la educació que ha rebuda, multitud de circumstancies especials y extrinseques, que modifcan el prestigi del *gran home*, sens que per axó ne valga menys sa propia llibertat. A n'el Sant se'l ha de veurer pensant, parlant y obrant dintre'l cercle del temps que'l vegé naxer y morir.

No hi ha dubte que quan se considera sens prejudicis la personalitat del Beat Ramón Lull nos aturdex, porque'n ell s'hi acumula la amor de Sant Francesch, el zel de Sant Pau y la sabiduría de Salomó. Es el nostre Doctor Arcangélich un sér excepcional que passa pels alambins de la vida, bax els aspectes de *penitent y asceta*, de *sabi y controversista*, d'*apóstol y missioner* de *víctima y mártir* com nos diu un fervorós lulista. Per mes que visqué en plena edat mitja, sembla tallat per patró de la generació present: no cova la sentedat en celdes monacals, ni fuig del mon per endinsarse á soletats amagades; puix á la llum y entre'l bativull dels afers polítichs y socials se descapdella son procés psicologich y mistich: ses pelegrinacions, trevalls, persecussions y constant moviment s'adaptan perfectament á la agitació y nirviositat de l'ànima moderna; es un infatigable propagandista de la doctrina cristiana y un agitador incansable que'en mena'ls homes vers la amor á Deu; y á mes de sacrificarse heroicament fins al martiri, se troba'n el cas de satisfer als mes exigents intellectuals d'última hora, qui demanan per son utópich *Super-home*, un cervell com el de Spinoza y un cor com el del Mistich de la Umbria. En el nostre Mestre y Doctor hi podém veurer rea-

lisada la visió: ja que les dues grans potencies racionals l'enlayran fins al matex trono de Deu, portat en ales de la sabiesa y de la amor.

Ningú mes que'l monjo cisteriench Rnt. P. Antoni Ramón Pascual ha profundisat ab tanta ardidesa y amor la famosa enciclopedia del Beat Ramón Llull. Sols ell, sodollat de la doctrina de son Mestre, pogué axecarli un monument digne de sa fama universalment reconeguda. Es veritat que molts altres convents lulistas esgrimiren poderoses armes pera sincerar y revindicar al mes gran Poligraf catalá, mes cap d'ells escrigué les «Vindiciæ Lulianæ», obra en quatre tomos *in folio* que avuy es l'admiració dels homes de ciencia. No hi ha dubte que'l fervorós devot y dexeble frare mallorquí, conquerí legalment un nom, sols comentant y defensant la prodigiosa obra del Màrtir de Bugia. Les obres d'aquell valent lulista son abundosa mina de tresors, y á n'elles han d'acudir tots qui ab profit vulgan ocupar-se de la nostra mes llegítima gloria nacional catalana: el Beat Ramón Llull.

Una vida complerta y acabada del Doctor Arcangélich, sols la podia fer el P. Pascual, qui després de queixarse perque alguns la escrigueren sens explicar el fonament racional que autorisés llur narració, diu que ell l'apoyará en els propis llibres del Beat, qui n'escrigué continuament des de 1272 fins el 1315 en quin sofrí'l martiri, y en aquestos ademés dels punts científics, exposá varios passos històrichs ahont se troban descrits ó apuntats los mes dels successos de sa vida, y mes exacta seria la noticia si hagués tingut á má algunes obras que no ha pogut alcansar sa diligencia. (1) Axó servirà, diu, per assegurar la veritat de la vida del Beat, qu'escrigué un autor anónim y coetani quina descripció no arriba mes enllá del any 1311 en que comensá'l Concili de Viena, y es quan en Llull esperonat per una colla d'amichs els hi compta'ls fets mes principals de sa vida, escrivint mes tart un dels oyents aquella història.

Assegura'l P. Pascual que ell ha vist en la llibreria del Colegi de la Sapiencia de Palma de Mallorca l'autor anónim y coetani ahont se'n

(1) D'entre'ls llibres del Beat Ramon Llull que mes datos se'n poden treurer pera compondre sa vida, son: el de Contemplació, que's altre llibre de Confessions com el de St. Agustí; el Blanquerna, novela històrica-sociològica; el Desconhort; el Plany d'en Ramon; el Fantàstich y molts d'altres que per demanarho les circumstancies hi son notats alguns passos de la seva vida.

guardavan dos manuscrits: l'un de characters corresponents al sigle XV en llengua catalana ó llemosina com avans se'n deya, quin encara no ha vist la llum pública; y l'altre en llengua llatina, que's el que avuy se conex, publicat, un xich reduit per esser en un trós esquexat, per l'autor de les «Disertaciones históricas del Beato Raimundo Lulio», impresas á Mallorca en 1700, y després pels Bolandistas en el tomo V del Sants del mes de Juny, dia 30; però tot sencer, s'imprimí en el primer tomo de les obres del Beat Llull de la celebrada edició de Maguncia, any 1721.

Y creu el P. Pascual que primitivament s'escrigué aquella vida del Beat Ramón Llull en llengua vulgar, (quin manuscrit tampoch es complet per esser esquexat en una part,) perque's d'estil senzill y connatural á n'aquells temps, mentres que la traducció llatina está escrita ab un xich d'afectació, encara que'l llenguatge es bax y ordinari, ahont s'hi troben també alguns comentaris en quins no sempre s'está en lo cert.

D'aquest autor anónim y coetani han pres els fonaments mediata ó immediatament, tots els qui han escrit la vida del Beat Ramón Llull segons se despren de llur coteig.

La primera vida que del Beat s'imprimí, fou, la que en Carles Bovillo, célebre escritor francés, escrigué l'any 1511 y publicá la imprenta Ascenciana l'any 1514. La reimprimí després en 1625 Benet Gonon, monjo celesti, entre les vides del Pares d'Occident. Prengué les primeres especies l'autor Bovillo, d'un amich espanyol y d'antigas memorias.

El noble mallorquí Nicolau de Pax, un dels primers catedràtics teolechs d'Alcalá de Henares, feu imprimir en dita ciutat y en 1519, un llibre rotulat: «Anima rationalis», publicant en ell un elogi del Beat Ramón Llull fundantse segons diu en antigas memorias.

En 1565 s'imprimí á Barcelona, l'Art breu del Beat Ramón Llull, juntament ab un resúm de sa vida, escrita per Lluís Joan Vileta, canonge de dita Seu.

En 1606 s'imprimí á Palma de Mallorca, una vida del Beat Ramón Llull, escrita pel Dr. Joan Seguí, canonge d'aquella Iglesia Catedral, per insinuació que li feu el rey de Espanya Felip II' en el viatge de S. M. per Portugal; y afirma dit autor en el capitol VII, que vegé un compendi de la vida que'l matex Beat escrigué á prechs del rey de Fransa Felip l'Hermós.

Waddigno en sos Anals de la ordre de Sant Francesch, tomo III, any 1375, nombres 3 y 7, afirma que además del anónim-coetani, vegé un compendi de sa vida que'l matex Beat doná al rey Jaume II de Mallorca.

En Bonaventura Amengual, de la ordre de St. Francesch, en l'*Archielogio* que estampá á Mallorca juntament ab la *Art general última*, any 1643, retreu, Part I, al Dr. Lobet in *epistola de Lullo*, y al Dr. Desclapers in *epistola ad Balears*.

De tots aquestos documents pels esmentats autors citats, diu el P. Pascual, no n'ha tingut noticia, y haurian fet molt bé aquells si haguessen reproduït sencers els esmentats testimonis. D'aquí que ell al escriurer la vida del Beat que estampá en el primer tomo de les «Vindiciæ Lullianæ,» sols tingué presents els manuscrits de l'anónim y coetani, y ajudat per sa extensa erudició, pel conexement minucios de les obres de son Mestre y per son zel y paciència infatigables corretjís d'un y altre alteracions y descuits, apoyantse sempre en sòlides rahons y poderosos arguments. Per el mètode cronologich, donchs cuidadosament ordenat, retorna el religiós cisteriench la veritat històrica á son lloch, fent brillar axis esplendorosament, el nimbe de gloria que rodeja la colossal figura del Apostol Màrtir de Bugia.

«Diu'l P. Pascual, que per ordenar l'ordre cronologich, se servirà del matexos llibres del Beat y d'altres fets assegurats. Puix si be'l Beat Ramón no estampá data en sos primers llibres, però sí que la notá en casi tots des de l'any 1290, servintme per les anteriors del matex ordre, dependencia y cites de ses obres. La basa, fonament y origen de tots sos llibres es la «Art compendiosa de trobarla veritat» que l'escrigué juntament ab el de «Contemplació» y altres, quan tenia quaranta anys d'edat, segons confessió d'ell matex, que correspon á l'any 1272 y principis del 1273, tenim donchs ab axó una época constant per arreglar poch mes ó menys, els fets que seguexen y'ls llibres que no posa data: porque'ls quins seguexen el mètode d'aquesta art y la citan son posteriors á n'ella, y d'entre ells son anteriors els quins son citats pels altres com ja escrits.»

«El llibre «Blanquerna,» com manifestarem en son lloch, fou escrit á Montpeller, any 1283 ó per aquells encontorns, y héus aquí una altre época fixa pels fets anteriors, llibres que's refereix y per les obres consequives.»

«Se manifestará també l'any de son naxament; consta per documents que'n 1257 ja era casat, que'n 1575 ja estava del tot entregat á la vida contemplativa y que'n 1276 ja estava fundat el monastir de Miramar, y partint d'aquestos punts fermes y constants he arreglat en la possible la cronologia.»

Era antigament costum molt generalisada d'un modo especial á Catalunya y Mallorca, seguida per les curies reials y baronals y també pels notaris públichs, el comptar els anys desde la Encarnació, de modo que l'any comensava'l 25 de Mars y acabava'l 24 del Mars següent.

L'any de la Encarnació anava nou mesos avansat á l'any de la Nativitat, puix axó es lo natural y axis ho instituí Dionís el menor; mes després no se sap com, s'introduí comptar els anys de la Encarnació tres mesos després de comensat el de la Nativitat, com se pot veurer en la «Crítica de Pagi.»

Un y altre modo de comptar, fou usat en diferents llocs del Occident en quant els instruments públichs, encara que'l poble conservava en general, comptar per anys de la Nativitat. D'axó n'ha resultat en moltes ocasions, confusió y discrepancia en els punts històrichs: puix l'historiador Bofarull creu que á Catalunya y Mallorca se seguí'l comptar els anys de la Encarnació comensant nou mesos avans que'l de la Nativitat, mentres que'l P. Pascual demostra'l contrari, porque la costum de comptar per anys de la Encarnació, durá á casa nostra, fins que'l rey en Pere IV á Perpinya y á 16 de Desembre de 1350, feu una pragmática en la que ordená que des del pròxim dia de Nadal, se comptessen els anys de la Nativitat en tots els documents; y en aquell matex pròxim dia 25 de Desembre, ó sia diada de Nadal, que notá esser ja del any 1351, mana també comptar per anys de la Nativitat á Mallorca, segons se pot veure en l'arxiu reyal de Mallorca, en el llibre de Lletres Reials desde 1348 á 1351.

Sapigut axó, facilment se poden reduir els anys de la Encarnació als de la Nativitat tal com era comptém, si lo que's diu en Janer, Febrer y fins el 25 de Mars d'un any, s'atribuex á l'any següent.

El Beat Ramón Llull, compta per anys de la Encarnació desde'l 25 de Mars fins al 24 de Mars següent, essent el Janer, Febrer y fins el 24 de Mars posteriors al Desembre del matex any. Exemples: el llibre «Ars juris» fou acabat á Montpeller en el mes de Janer de 1303, y en

aquest se fa referència al «De lumine» escrit en el mes de Novembre de 1303. El llibre «Novus Physicorum» fou publicat a París en el mes de Febrer de 1309, y en ell se fa referència al «De perversione entis removenda», sortit a llum en el mes de Desembre de 1309; y així podriam citar altres exemples que multiplicà el P. Pascual, qui seguí en el modo de comptar, les petjades del Beat pera no discrepar en res de son Mestre.

I

LA ÉPOCA

El vell paganisme corcat per la enervació del sentiment y per ses desenfrenades costúms, s'acribella insensiblement al topar ab les ferestegues pràctiques d'una nissaga belicosa, qui guiada per la mà de Deu, rellisca inconscientment desde les regions septentrionals, com immensa allau qui tot ho aplanava.

El mon barbre ab son instint de destrucció no repara en medis. El mon romá impotent pera sostenir una societat que s'enruna, en vá preten oposarse á la forsa d'aquella obra negativa que'n son sí covaven les avalanxes desenfrenades, sortides d'esbullats y espessos boscos.

La roja claror, que com aurora de la nova civilisació, resurt de la poemática lluita, obra les portes á la esperança.

La Iglesia, fundació divina, comensa illuminar la humanitat; y d'aquells dos factors primers qui's compenetren formant l'element material y extern, ne surgen el moviment y'l progrés, tan bon punt ho vivifica'l Cristianisme.

La flama de la fé assoleix en els temps mitjevals la plenitud de sa forsa. No hi ha res que lligi mes fortament, ni mogui ab mes vigor á la gentada, que una creencia, y llavors tot porta'l segell de Cristo. Aquesta obra ferma y positiva, s'entafura arreu donant sava y vida fins als extrems mes apartats d'aquell cós social, qu'obria els ulls al esser coronat emperador Carlemany.

No obstant, els elements bárbre y pagá no's fonen del tot, sots el potent foch de la idea cristiana, que seguidament escampa ses rohenes espurnes, caldeiant l'atmosfera social y moral d'aquells temps; de les costums barbres, ne restan el feudalisme y la servitut; de les costums paganes, ne queda la erótica nostalgia de cors axuts y enteniments foscos.

Després del esquarterament del imperi carovingi y quan per la Dieta de Tribur (887), to-

tes les nacions s'elegiren llurs propis reys sens cap mirament envers els descendents de Carlemany, aquells prompte se trobaren impotents pera subjectar á ne'ls senyors, vegentse obligats á alagarlos continuament, prodigantlosi privilegis, á voltes fins en detriment de la corona imperial si de cas els necessitavan, y una concessió ne portava tot seguit un'altre de major. Per altra part, les guerres fratricides y les ambicions dels matexos reys, corcan poch á poch la monarquia, mentres s'emancipava'l poder dels nobles y senyors.

La monotonía de la uniformitat no s'avé ab el caràcter de la nova generació; sa gran llibertat aborreix el centralisme, son esperit expansiu desprecia les formes rígides; y axis veyém que llurs institucions politiques, corrent ensemps tota la gamma dels tres mitjevals; monarquies absoluta y mixta, república aristocrática, feudalisme ja despótich ja patriarcal, demagogies, vida regional, conviuen dintre l'imperi; y si be ho reparém, tots els constitutius d'un poble presentan la mateixa varietat: dret, filosofia, poesia, pintura, arquitectura, llengua, etc.; y encara que aparentment sembla manqui l'equilibri á n'el mon social, hi ha en la edat mitja un element intern d'unitat suprema, que's la idea de Cristo. Tot axó ho podém contemplar pel cedás de la crítica històrica, que passa devant nostres ulls com immensa película de descomunat cinematograf, quin potent reflector electric es aquexa mateixa Religió que unifica tan variat conjunt.

El feudalisme exterminá la centralisació romana, y aquell regimen opresor é injust, dividí constantment fins constituir persona jurídica á terrassers y servidors; el despotisme feudal redemí el proletariat; els antichs esclaus se revolcavan furiosos en sa vil condició, l'odi'ls inspirava terribles venjances d'extermi, puix sabían que cap dret els assistía; el feudalisme'ls axeca del fanch per medi d'un contracte, 'ls fa sirvents ab tal que rendixin homenatge á llur senyor. No hi ha pas dubte que'l feudalisme respongué admirablement á les necessitats morals y materials d'aquells temps; y á la nostra Catalunya, aquexa forma transitoria del sistema feudal, afressá el camí al individualisme, doná consistencia á la opinió pública y axecá'l sentit moral de la societat, gracias al constant fregadís dels grans feudataris ab llurs súbdits, empenyent així á la naxenta nació catalana pel camí del progrés fins la completa organisació nacional.

Aquí per via de digressió, afegiré lo que digué en Pella y Forgas en una conferencia donada'l Novembre de 1904, en la Federació Escolar: «El titol de Principat que te nostra Catalunya, no es un titol nobiliari agafat de les jerarquies feudals sens mes conseqüencies, sino que'n la paraula Principat hi ha la síntesis de totes les llibertats de Catalunya. El Principat era titol feudal mes que nobiliari.

Els prínceps d'Italia, al fer testament, no mes podían donar el Principat als fills directes perque'l *principat* volia dir la llibertat y la forsa.

Entre'ls prínceps alemanys succehia una cosa semblant, anomenantse *princeps* á tots els alts gerarques.

Y entre'ls saxons el *princep* era'l qui no rebia la investidura de ningú y que tenia bandera propia.

Y si'ns remontém á Roma, diu Suetoni, que Calígula vol convertir el principat en regne com á senyal d'opressió.

Regne significa dominació; Principat, llibertat.

El príncep es la primera dignitat y autoritat ó govern entre'ls qui de dret son lliurers. El regne es la potencia d'un govern just entre gent subjecta.

El nostre Princep no era com es el de Gales ó el d'Asturias.

No era tampoch el titol de *princep* de Girona que va tenir nostre primogenit. El *princep* aquí es el rey, diuen els nostres tractadistes juridichs. Y tots resolen que no mes pot ser el príncep-rey el qui representa verament Catalunya. Dintre casa nostra'l principat es Catalunya; els regnes son les terres conquistades; y entre aquestes y Catalunya, Catalunya es la mes lliurer.

No es veritat que Catalunya fós una monarquia absoluta. Catalunya era principat, que junt ab Mallorca, Valencia y Aragó formavan una monarquia paccionada, ab vincle juridich entre 'ls vassalls y'l sobirá.

Quan els virreys volian pendre possessió de Catalunya, no se'ls dexava exercir jurisdicció fins que'l rey jurava les llibertats de la terra. Y quan els reys juravan, ho feyan de cara al mar, com si's dirigissen á tots els dominis de la Confederació.

A l'aparició de Catalunya els exercits franchs nomenaren comtes y mes tart, quan l'imperi ca-

rolingi decau, els comtats se convertexen en estats lliurers, no depenent de ningú y fentsé independents. Després senten l'atracció de Barcelona, y'l comte de Barcelona's fa *princep*, que vol dir el primer entre'ls iguals, la primera dignitat entre'ls que de dret son lliurers.»

La fisonomia històrica de la edat mitja, es un estat constant de violencia y combat; son temps apassionats, guerrers, tempestuosos; emprò sempre promptes á escoltar la veu de Cristo, á penar y morir per Ell.

La franca y brutal corrupcio romana junt ab la llealtat y varonils costums del barbres, donan el caracter al home de la edat mitja; el respecte que senten aquestos per la dona entremitj de son fesch y groller procedir, contrasta y desentona ab la dessenfrenada llissencia y enervació de l'ànima romana; d'aquí naix un dualisme constant, alternatives de fervor y corrupció, son ensemps galans y mistichs, l'atmosfera social es impura y religiosa á l'hora, y divinisant á la dona s'entretenen en festejarla.

El barbre d'ahir es el senyor feudal d'avuy, qui quan no pot exercitar llurs instints guerrers, s'aborrex en son castell enastassiat per la fetor de la carn; envolcalla llur immoralitat ab cert vel d'espiritualisme, y axís quan en Guillem VII de Poitu, primer trovador de qui's te noticia se'n va en el sigle XI, pelegrinant cap á la Terra Santa, s'emporta una colla d'hermosas amigues.

En general els temps mitjevals son mes cristians de cor y d'enteniment que de costums, cregueren en Jesuchrist y fins l'estimaren; mes se mostraren un bon xich rezelesos en obehirlo y seguirlo.

L'indomit barbre no tors la seva voluntat, no admet mitjanies ni mesquineses: éll rescata culpes grans ab expiacions tremendes y actes sublimes, y si en ses hores tranquiles resplandex el fervor religiós que informa sa conciencia, en els moments d'efervescencia no te altre norma que la passió. Aquest sentiment religiós extraviat á voltes per la superstició, era predominant en la edat mitjana.

La ignorancia es gran entre la gent d'armes: puix tot el saver estava acumulat en els claustres. Enrich anomenat l'aucellayre, emperador d'Alemanya, havia rebuda una educació superior al nivell de sa época (sigle X), y ab tot, segons afirma César Cantú, no sabia llegir ni escriurer. La inteligencia dels nobles ofegada per atapaides tenebres, sols conex el manex de les

armes, y veient la Iglesia que'l guerrejar es una necessitat, senyala un objecte á n'aquexa irreflexible valentia, pera que aquelles generacions hi esbravessen llur activitat bélica: la defensa de la Religió y de la Justicia, l'amparo dels necessitats y oprimits, la deslliuransa dels Llochs Sants de mans dels infidels.

Perc l'hermita primer, St. Bernat després saccejaren la consciencia pública, y la imaginació viva de la gentada que necessitava un culte d'exterioritat atractiu, ajudada per l'especial veneració que tothom sentia per les reliquies, que llur xardorosa fé aumentava considerablement de valor, s'entussiasmá, y prenent les contrarietats y decepcions com sever cástich merescut per llurs pecats, anaren á Jerusalem no tant com guerrers conquistadors, sino com immenses pelegrinacions de penitents. Y aquest fi d'expiació, pensament elevadíssim qu'anima les Creuhades, no pot esser jamay eclipsat pels excessos y crims que'n elles s'hi cometeren.

No reexí aquella grandiosa epopeya de Orient; més no fou tampoch xorca la seva acció: s'obriren camins al comer y á la industria; ensenyaren els creuhats á la Europa refinaments apresos á n'aquells llochs llunyants, suavisant axís lo barroher de llurs costums: á Bisanci entrevegeren els esplendors del art que fomentaren mes tart en sa patria, y s'introduex á la llar afeminat sensualisme. Els cavallers que retornan de Palestina son mes humanitaris, mes cortesos, mes sociables y benignes, han dexat aquell barnís de crudeltat y alguns donan llibertat als esclaus.

Per medi d'aquelles excursions s'enteran que hi ha mes mon, aprenen nocions de Geografía, veyent noves faunes y flores, altres rasses y homes; y per fi, prop del Sant Sepulcre naxen les primeres ordres militars: conjunció de la cavalleria y de la religió, puix l'esperit cavalleresch procedent de les aventureres rasses germaniques y normanda era lo que humanitava la guerra assegurant la observancia de tregües y capitulacions, salvant moltes vegades á les dones per qui sentían religió respecte y la vida als infants y vells.

Catalunya que no prengué una part directa en les creuhades del llunyá Orient, estigué constantment ocupada, com el restant d'Espanya, en la reconquesta. No necessitaven els pobles de la península Ibérica, fugir de casa per esplayar llur instint guerrer.

El constant treball del poble catalá, fou axamplar llurs dominis per la mar llatina y com-

batre'ls moros que'l rodejavan; no calia pas que abandonassen llur terror, que ab tanta sang redimiren. Durant tota la edat mitja, nos trobém en continuat fregadís ab els alarbs, y aquest contacte mutuo de dos pobles, de dues rasses, fa que s'arrivin á conexerse y estudiarse vulgas que no. Moltes foren les ventajas que axó'ns reportá, ja'n l'ordre material de la industria, comer y navegació, ja'n l'ordre polítich y social, ja'n l'ordre científich y fins espiritual, puix nostra fé se conservá viva y ab tota sa pureza tenint la oposició de les falses creencies del Profeta.

La Religió divinisant la hidalga cavalleria te son objecte propi y adegüat en l'ús constant de les armes, batallant per la fé católica; de modo que quan manca aquest estímulo, les ordres de cavalleria s'afamellen y llur voluptuositat les desacredita, com passá ab la famosa dels Templaris. Espanya, regió aventurera y entussiaista per excelencia, que viu del honor y cortesia y que sols somia gloria, aquell poble que's retrata de má mestre en la ridícula é immortal figura de D. Quixot, doná ella sola sis ordres consagrades en cós y ánima á la reconquesta.

El poder dels senyors y nobles crex, adquirint cada dia mes preponderancia; alsapreman la monarquia y trontollan sa influencia. Ells dominan als vassalls y terrassers, s'apoderan dels bens de la Iglesia, y llensant de llurs abadías á ne'ls monjos, les convertexen en castells ahont s'hi trasladan ab homes y bagatjes, arriant fins á pendrer la supremacia dels bisbes en aquelles ciutats que ja no hi dominava'l poder reyal. Y pera fer mes ferm llur autoritarisme, mangonejan les eleccions eclesiastiques fent recaurer el vot sobre qui'ls hi eran mes afectes ó pagavan millor; y aquestos homes enlayrats á la dignitat episcopal, no per llurs mérits ó virtuts, sino per intrigas y miras ambiciosas, portaren al Santuari idees mundanes; y'ls veyém ja combatent en persona per adquirir nous dominis ó conservar els propis, ja concedint en feudo bens eclesiastichs á ne'ls guerrers, canviant en fortesas els palaus episcopals y llurs acólits en homes de guerra.

Y si en tot temps el predomini del clero y dels monjos fou acatat sens menester de les armes, es perque sols ells oferían l'exemple del ordre y de la virtut seriosa. Mes quan aquells senyors feudals lograren bastardejar una bona part del element eclesiastich, abusaren aquestos á son torn d'un poder quina importancia els hi era ben coneguda, ço'es l'imperi de la con-

ciencia, que unit á la possessió d'immenses riqueses de que disfrutavan, puix sabut es que'n nom de la Iglesia fins corrian grandiosos vaxells exents de tot dret per totes les costes y rius, portaren la corrupció en llur cor y degradaren l'hàbit que vestían.

S'imposa, donchs, la necessitat de restablir la disciplina eclesiástica, y Gregori VII comensa ab vigorosa má la reforma, ab lo qual se guanya la enemistat de tots els poderosos; un missioner infatigable l'ajuda en sa tasca, St. Pere Damíá foll d'indignació y ab un zel eloqüent y arrebatat predica corrent per tot arreu, usant fins de la sátira y de la amensassa.

No immortalisa á Hildebrando la forsada sumissió del superb Enrich IV, ja que sa influencia social es d'eterna durada; y si morí desterrat, no fou vensut, que sa concepció política viu encara; puix el poder eclesiástich prové directament de Deu y está complertament deslligat del Estat; aquest y la Iglesia deuen marxar units pera conseguir la pacificació del mon. Be podém afirmar que després de la assistencia divina, deu la Iglesia sa fermesa é immutabilitat á n'aquesta cohesió vigorosa que sempre ha demostrat fins quan ha necessitat de reforma. Cal meditar y estudiar les doctrines de la Iglesia, llegir el cánon del Concilis, llegislació sempre progressiva que's funda en les bases d'eterna equitat, pera compendrer l'ofici civilisador que constantment desempenya. La Iglesia enaltí la moral social, desterrá la barbárie, suavísá'ls caracters, ennoblí l'esperit, protegí les ciencies y encengué la amor á Deu en el cor de la humanitat.

El contrapés de la espasa era la Iglesia: ella donava refugi als fugitius de la venjansa ó de la ira; ella abatía l'orgull de la tiranía de la forsa; extenia son mantell protector sobre'ls pelegrins y vianants; desterra criteris estrets y procediments tancats; axampla la idea del dret, y si ensenya que's castigui pera corretgir, abolex en cambi refinats torments salvatges, y tolera'ls juheus protegintlos sempre de les persecucions de que foren objecte.

May la Iglesia ha intentat absorvir el poder, ni ha pretengut un domini teocrátich, y sino óbris la História y veurém que junt en Catalunya, els Estats Pontificis son els primers pobles que conexen les llibertats regionals. Moralment el Papa regía y unificava tots els estats d'Italia, y savent aquesta lo molt que al Pontificat devía, identificá la causa pontificia á la nacional, y des de que'l gran Gregori VII comensá la gue-

rra contra les investidures, la opinió popular estigué al costat del Papa.

Quan allá al primer quart del sigle XII (1125), se reuniren á Maguncia, prop les riberes del imperi, pera donar un successor á Enrich V, recaigueren els sufragis en Lotari, duch de Saxonia, qui dexá aquest ducat ab totes les demes possessions á son gendre Enrich duch de Baviera de la casa Wolfen (Güelfa), que arriba esser la mes rica d'Europa y la mes poderosa d'Alemanya. Aquestos dominis li foren disputats per Frederich de Hohenstaufen, duch de Suabia y un dels aspirants al trono, quina familia posseía'l castell Waibingen (Gibelins). Aquest fou l'origen de la enemistat de les dues cases; per llarch temps se disputaren l'Imperi, y'ls crits de guerra de llurs exércits foren: *welf* y *weibling* que prompte traspassaren els Alps y s'estengueren per Italia, país cobdiciat per tots els emperadors alemanys qui no dejavan may el titol de *rey de romans*.

Les dissencions que covavan les diferentes nacions italianes s'anavan poch á poch enfutismant, y axó fou la espurna qu'encengué llurs passions politiques; á un ó altre bando s'allistaren les mes decidides, de modo que'ls partidaris de la Iglesia y del Papa combateren bax el nom de *güelfos*, y'ls qui afavorían l'estat del Imperi eran *gibelins*, encara que llavors ja res tenian que veurer abdós partits ab les dissencions de les families d'aquestos noms.

Despres del saxó Lotari, puja al trono imperial Conrat, primer membre de la célebre nissaga dels Hohenstaufen, y á sa mort el segueix l'héroie llegendari qui personifica'l feudalisme: Frederich Barbaroja volgué atacar també la independencia d'Italia y apoderarse del poder espiritual y essent atacat per la Toscana y Lombardia prengué terribles repressalies que originaren enérgica protesta patriotica y la anomenada lliga lombarda benehida pel Papa. Adriá IV y Alexandre III defensaren, sens defallir devant del tirá, els drets de la Iglesia y la llibertat de son poble.

Les dissencions s'anavan enfondint, y'ls dos partits de güelfos y gibelins s'estenían facciosament por la Italia: els primers componían el bando patriótich de les llibertats municipals defensors del Papa y de la Fé católica; els segons aspiravan á la unitat com únich remey de fer callar les mutues discordies, y defensavan l'Imperi; de modo que tots els qui pretengueren tiranisar el país, axecaren la bandera gibelina.

Al acabarse'l sigle XII una brillanta aurora intelectual il·lumina'l mon, més també negres boyres s'estenen per l'horitzó: dins del poble cristià, discordies y heretgies; y fora, aquelles tribus nómades de rassa mongola que s'havían apoderat de l'Assia septentrional, amenassavan la Europa emborratxats per llurs victories; per altre costat, Saladí, l'assot dels cristians, havia refet els exercits del Profeta y assegurat el domini dels alarbs mentres l'imperi bissantí impotent y voluptuós s'arrossagava ab venjances contra'l mon llatí. Axís entrém al sigle XIII, el mes gran de la Historia humana, aquell qu'está vivificat per principis de justicia y d'amor; aquell en quin el progrés y la abnegació'l depuren de les lluytes y vicis. Sigle de impresions enérgiques y de poderoses passions; sigle en quin la penitencia se sobreviu á n'ella mateixa quan el cós ja ha sigut vensut per la corrupció. Sigle de sants arrebatats per la gran amor á Cristo y d'homes embrutits per totes les passions defectuoses. Sigle, en quin viuen el gran Lluís rey de Fransa y l'impío emperador Frederich II.

Crítica era la situació política y social: ja hem vist l'amenassa del tártres que venían del Orient; els normands y alemanys disputavan'l patrimoni de la Igle·ia; la heretgia dominava la Provensa y'l Llenguadoch; els alarbs d'Espanya intentavan ab un suprém esfors inutilisar la reconquesta. Felip-August de Fransa repudiava sa llegítima esposa; á Alemanya's barallavan dos pretendents; en fi, nombroses cárregues pesaren sobre les espatlles del gran pontifex Inocenci III, d'ilustre familia y l'home de mes erudició de son temps, qui pujá á la Santa Seu als trenta set anys (1168). Ell es qui s'encarrega dels orfans: Frederich II, pera qui conserva la corona del imperi; Ladislaus, fill del rey d'Hungría; Jaume I, el conqueridor, fill del rey de la Confederació catalano-aragonesa; y Enrich de Castella; y ab tot ab lo fexuch del pes qu'axó representa, segueix la política de Gregori VII, y no amolla devant les moltes dificultats que se li presentan; y al morir ja ben entrat el sigle de la gran fermentació intelectual, no havia dexasat sobreposar el poder temporal á ne'l espiritual.

La rectitut de mires que guiá sempre á Inocenci III, no distinguí á son afillat Frederich II; abdós eran instruits, de conexements gens vulgars, poetas, hábils polítichs; mes aquest últim educat á Sicilia, territori mitj mahometá é influït per grechs y normands, ensemps qu'adquirí una refinada cultura, contragué la llaga can-

cerosa del escepticisme, els juristes y aduladors que'l rodejaren fomentaren sa ambició, caiguent per fi en el despotisme y en la impietat.

L'alt en Jaume, nin encara quan morí son pare Pere'l Católich en la batalla de Muret (1213), se trobá'n poder de son enemich Simó de Montfort, de qui'l deslliure'l Papa Inocenci III; y surt de les Corts de Montsó (1217) proclamat rey d'Aragó y comte de Barcelona. De son primer matrimoni (1221) ab Leonor filla del rey Alfons VIII de Castella, ne queda son fill Alfons, quan aquell fou anulat per esser abdós contrayents de pròxim parentiu, en un concili que per aquest objecte se celebrá á Tarragona bax la presidencia del llegat apostólich Cardenal de Santa Sabina. Es llegítimat l'infant Alfons, qui morí abans que son pare; y sa mare s'entorna á Castella hont morí en 1251 y en el convent de la Mare de Deu de Salas, á quin refugi s'havía acullit. En aquest matex any mor també la segona muller del Conqueridor na Violant, filla d'Andreu II el Jerosolimitá, rey d'Hungría, ab qui s'havía casat á Barcelona el 8 de Setembre de 1235, y de quin matrimoni ne restan varios fills, entre ells: Pere qui'l seguí en el govern en una part dels seus dominis; Jaume, qui quedá regint l'altre meitat; Sanxo, qui fou arquebisbe de Toledo; Violant, qui's casá ab el rey de Castella; Constansa, qui's casá ab el rey de Portugal; Isabel, qui's casá ab el rey de Fransa y Ferrán, qui morí abans que son pare.

La civilització catalana en aquest sigle y ab rey tant famós per ses conquestes, arriba á l'altura de les grans nacions. La figura del Conqueridor, com legislador, polítich y fomentador de totes les manifestacions del art y de la ciencia, ocupa lloch preeminent entre'ls personatjes del sigle XIII: bax sa poderosa empenta s'allarga la nació catalana pel Mediterrani y crex el moviment mercantil y industrial. Catalunya considerada gran potencia, intervé en tots els assumptes que mogueren la Europa cristiana; sa influencia's dexá sentir en tots els negocis importants que resolgueren les cancelleries, y sa decisió serena y entenimentada mantingué l'equilibri mes d'un cop en les exaltades passions polítiques que rosegavan la constitució interna d'altres nacions, no pas més avansades que la nostra, puix sols les republicues italianes podían compartir ab nostre riquesa material.

Del frondós arbre de la Filosofia, el Dret sombla esser la branca que pren mes ufana; y la nostra rassa positiva y práctica, per medi d'un

estol de juristas que res tenen qu'envejar als de les altres nacions, menats per Sant Ramon de Penyafort y'l célebre Vidal de Canyelles, junt ab els reys en Jaume I y en Pere III, bastiren l'obra jurídica que sens apartarse del esperit del dret romá, es el mes ampla y tolerant del mon, no quedant per'axó vulnerats ni'ls sentiments de justicia, ni'l dret natural. Ja desde'l sigle XI, teníam el famós códich dels Usatges, y ara s'hi afegexen el Fur de Mallorca (1231), els Furs d'Ozca (1247), els de Valencia (1250) y el Llibre del consolat de mar, quines disposicions foren adoptades per totes les potencies marítimes de la edat mitjana, essent la primera compilació en sa classe que's feu á Europa. La magistratura popular del Consell de Cent ab complerta autonomia, y la constitució democrática de la Diputació, enlayraren la independéncia y'l progrés de Catalunya, fins donarli tot el brill ab que llueix nostra nació dins les págines de la Historia.

Es veritat que'n el sigle XIII s'introduí la Inquisició á Catalunya, no obstant cap nació fou tan tolerant com la nostra; els juheus y serrahins no sols eran considerats ciutadans y homes lliurers, sino que fins ocuparen cárrechs públichs; y ensemps que á casa nostra eran protegits uns y altres per lleys especials, eran també considerats y respectats els catalans en terres musulmanes, puix el negoci y'l comer els portaren á establir colonies catalanes á tot el lloch del Mediterrani, d'un modo especial á las costes italianes y africanes, guanyantse les simpaties d'uns y altres: moros y cristians.

Som en el sigle de la gran fermentació intelectual; ab la continua comunicació d'idees entre l'esperit d'Europa y l'esperit oriental que portaren les Creuhades, vingueren á ne'l poble llatí textos mes purificats de Aristotil y dels Neo-platonichs; els comentaris d'arabs y juheus sobre aquells textos; s'escamparen arreu tractats de medicina y astronomía: l'estudi del dret feu célebre la ciutat de Bolonya; arreu les ciencias racionals prengueren grossa volada.

De París y d'Oxford ne sortia'l vigorós arbrer de la filosofia escolástica, y aquella vitalitat científica qu'avuy contemplém envadalits, fou sostinguda per infinitat de noms que tothom sap y recorda ab mes ó menys simpatía segons llurs aficions; y nosaltres, els catalans per mes que admirém á Alexandre de Hales, Roger Bacó, Vicens de Beauvais, Albert el gran, St. Bonaventura, St. Tomás d'Aquino, al subtil Duns Scoto,

etc., no obstant sempre nos será mes agradable recordar els de casa nostra, com l'Arnald de Vilanova, Ramon Martí y sobre tots, el famosíssim Beat Ramon Llull, la inteligencia mes universal d'aquell temps, puix en sa Ars Magna hi son compreses totes les ciencias y totes les arts.

La colossal figura del Doctor Arcangélich domina la borrascosa atmósfera de les idees. Aquest gegant científich il·luminat per Deu, engrapa en sa Enciclopedia al panteisme d'Averroes y la influencia racionalista d'Amaury y David de Dinand per aniquilarho ab la forsa de son raciocini. Y encara que aquells errors determinaren la explossió de les heretgies en l'ordre prácticich, éll se creu també prou potent, mediant la gracia de Deu, per trasvalsar el mon y portarlo á Cristo.

Es el Mártir de Bugia un personatge nacional, forma y ánima del mon cristiá, puix recregué tots els pobles y nacions predicant sempre la amor á Cristo. Representa el Beat Ramon Llull una época: la ciencia acumulada del sigle XIII; una idea: la regeneració de les ánimes y reconquesta de la Terra Santa; un poble: el cristiá; una rassa: la catalana, sempre práctica y previsorora.

Aquest es l'home qu'está en armonia ab el sigle XIII y vegé ja revifarse la barbárie als comensos del sigle XIV. ¡Quina diferencia de un l'altre!... Es el sigle XIV, sigle de transició; naix en ell el Renaxament, mes avans ¡quin retrocés!...; un autor castellá de nostres dies, ens el pinta ab els mes vius colors en pocas paraulas: «Reinan doquiera la crueldad y la lujuria, la sórdida codicia y el anhelo de medros ilícitos; desbócanse todos los apetitos de la carne; el criterio moral se apaga. La Iglesia gime cautiva en Aviñón, cuando no abofeteada en Anagni; crecen las herejías y los cismas; brotan los pseudo-profetas animados de mentido fervor apocalíptico; guerras feroces y sin plan ni resultado ensangrientan la mitad de Europa; los reyes esquilman á sus súbditos ó se convierten en monederos falsos; los campesinos se levantan contra los nobles y síguense de una y otra parte espantosos degüellos y devastaciones de comarcas enteras.»

No sé si hauré sapigut donar les pinzellades degudes pera remarcar l'esperit de la época en que visqué el nostre Beat Ramon Llull: de tots modos la ilustració de les persones que'ns llegixin, sabrán tapar els buyts per poderse explicar satisfactoriament tots els actes del gran home y

gloriós sant que'm proposo historiar, ja que importa molt tenir en compte la recíproca acció del esperit humá y de la varietat de circumstancies que rodejan á tot geni superior, si's vol interpretar degudament la Historia.

II

LA FAMILIA LLULL

L'inquisidor Nicolau Aymerich, en son afany de rebaxar la memoria del Doctor Arcangélich fins negá l'esplendor y noblesa de la familia Llull, afirmant que'l Beat Ramón havia sigut mercader y traficant, admetentho á ulls cluchs alguns autors que del nostre Màrtir escrivieren y d'un modo especial se'n feu ressó Abraham Bzovio.

Vivint encara l'Aymerich, l'arquebisbe de Tarragona en Pere Clascar, en la informació que'n l'any 1373 enviá'l Papa Gregori XI, diu: que'n Ramón Llull no fou oriundo de juheus ni moros, sino fill de pares catalans naturals de Barcelona, afirmant la seva noblesa; que ve confirmada per una carta del rey Joan I d'Aragó al Papa Climent, data 8 de Juny 1388, en la quina parlant dels parents del Beat diu: *satis clarâ fígent prosapiâ*. En l'arxiu de la real Audiencia de Mallorca hi há un expedient, que'n fou actuari en 1453 en Llorens Mians, ahont alguns testimonis declaran la noblesa de la familia Llull; com també fa forsa, l' que molts varons de la esmentada familia dessempeyessen càrrechs públichs é importants á la ciutat de Barcelona, fins al any 1600, en que's acaba la successió mascle, com se pot veure'n l'arxiu de dita ciutat.

Repassem un xich el procés històrich d'aquesta familia, y'ns convencerém de que l'apellido Llull perteny á les altes classes de la noblesa guerrera catalana, que degut sens dubte al valor y mérits personals d'un primer Llull passá de generació en generació fins arribar al nostre Beat, qui doná major llustre á sa casa y una gloria indiscutible á sa patria; puix éll reuní les dues veritables aristocracies, no donades pel princep, sino concedides pel matex Deu, que son: la virtut y el talent. Donchs si la noblesa que concedexen els poderosos de la terra com á premi de la justicia distributiva enlayrant el valor y l'ingeni, té un prestigi y una forsa reconeguts universalment, ¿qué será d'aquesta altre noblesa divina?...

Segons datos del valent lulista P. Pascual, á l'any 733 de la fundació de Roma ó sia 21

avans de Jesucrist, era segon consul un tal *Marcus Lollius* (1); s'ha d'observar que'ls antichs llatins escrivian la *o* per la *u*. (2)

De la matexa casa sembla esser *Lollia Paulina*, tercera muller del Emperador Cayo Calígula; y *Marcus Lollius Poedius Verus*, que'n l'any 126 després de J. C. fou primer consul.

Donchs mol natural sembla, conclou l'esmentat religiós cisteriench, que d'aquells *Lollius* llatins, s'originessen els anomenats *Llulls* en catalá.

El tronch y origen de la casa Llull de Barcelona, l'explica: D. Bonaventura Tristany en son llibre «Corona Benedictina» (cap. 10, §. 27, núm. 519), en qu'explicant la tercera entrada del emperador Carlemany á Catalunya, diu qu'aquesta fou á l'any 792, y que guanyada Barcelona á n'ls moros, «dexá per governador del castell del Port al peu de la montanya de Montjuich, á un capitá molt confident seu, anomenat *N. Lullo*, quina descendencia's troba en les cases del Sr. conde de Robles y de Boxadors.» En el temps del P. Pascual sigle XVII, el domini del castell d'en Llull á la vila de Sans, y de la capella de la Mare de Deu del Port al peu de Montjuich, pertenyia á D. Ramón de Copons, baró de St. Vicens y marqués de la Manresana, quina familia representava llavors la branca Llull per haverse estingit la descendencia mascle.

De aquell capitá *Lullo* que portá á Barcelona en Carlemany, descendex la familia Llull segons opinió del celebrat lulista mallorquí; y no de la casa de St. Lullo bisbe de Maguncia, com altres han volgut demostrar; porque segons Mabillon, Yepes y altres, aquest sant era anglés y monjo benedictí, que juntament ab St. Bonifaci y altres monjos, vingueren á predicar á Alemanyia.

* * *

Quan el rey en Jaume I el Conquistador prengué la resolució de pendre'l regne de Mallorca á ne'ls moros, ho manifestá á las Corts celebrades á Barcelona, y allá ab un instrument firmat á 23 de Desembre 1228, prometé als gentils-homes y demés noblesa y cavallers que'l volguessen acompanyar el próxim istiu, els hi repartiria á proporció dels soldats y forses que cada hú hagués empleat, les terres conquistades.

(1) Dyonis. Petav.—Ration. Temp., T. 3.

(2) Scioppis.—Instit. Gram. Lat. in Ortopeia.

Repetí aquest matex compromís á Tarragona als 28 Agost de 1229, y sortí l'armada del port de Salou, á primers de Setembre d'aquell matex any. Despres de moltes breges y algunes renyides batalles, entrá victoriós en Jaume á Palma, capital de Mallorca, l dia 31 de Desembre de 1229.

Alguns temps se necessitá pera subjectar tota l'illa, perque'ls moros s'havían retirat y fortificat en les montanyes; no obstant, sembla que'l cap d'un any y dos mesos ja estava pacificat tot el regne de Mallorca ó al menys la major part d'ell, perque á primers de Mars de 1231, el matex rey en Jaume doná allí privilegis y franquesses pels pobladors de l'illa, ab algunes lleys municipals que després confirmá á Lleyda als 22 de Mars de 1233, y un altre vegada á Alcañiz á 8 de Febrer de 1257.

Entre'ls cavallers catalans que concorregueren á la conquesta de Mallorca, intervingué en Ramón Llull, barceloní, ab alguns germans seus, segons consta per l'historiador Dameto. Y atinent lo que havia promés el rey, tocá'n el repartiment á n'en Ramón Llull: en la ciutat de Palma, el predi *Aliebiti*; y á Pollensa, el predi *Beniatron* pera'n Ramón Llull y sos germans. Consta que també fou propietat d'aquesta famili en el terme de Manacor, l'alou junt ab la décima, anomenat *Cavalleria* d'en Llull.

Encara que no tots els germans d'en Ramón Llull arrelaren á Mallorca; al menys aquest y en Ferrer Llull, originaren la casa d'aquest apellido á l'illa Daurada.

D'aquest últim, se sap pels protocols d'en Pere Tovars, que als 27 Novembre de 1277 comprá d'Alemanda muller de Geral Gisbert, la mitat dels predis *Gebelli* y *Tell* ab son alou.

Fill d'aquest Ferrer Llull es en Ramón Llull, qui segons diu en Dameto (historiador de Mallorca, Lib. 3, § 2, pág. 379), en 1279 fou un dels nobles elegits pera jurar homenatge á n'en Pere rey de Catalunya y Aragó. A 13 de Mars 1328 feu codicils, qu'escrigué'n sos protocols Guillém Aulí, ahont feya donació á son fill dels predis *Gebelli* y *Tell*, juntament ab un altre anomenat *Alborix* y li confirma ensemps la donació que ja li havia fet del predi *Beniatron*, del qui'n era amo en Domingo Llull (fill de nostre Beat), segons l'instrument de 17 de Mars de 1345 rebut per Llorens Rollan. Aquest matex Ramón Llull, en 1338 fou jurat de la ciutat.

Son fill fou Geralt Llull, que quan ordená en 1343 son testament, maná que's posessen en sa

sepultura ses armes de mitja lluna, que son les propies de la casa Llull de Barcelona. Y la germana d'aquest Geralt se casá ab en Joan de Sant-Joan, apellido dels mes ilustres d'aquells temps.

En Ramón Llull que prengué part en la conquesta de Mallorca, determiná establirse á Palma y ab aquest fi vingué á Barcelona, pera cercar á sa muller na Isabel d'Heril, de les mes ilustres nissagues de Catalunya, segons se deduex de la informació del arquebisbe Clascar de Tarragona.

En Ramón Llull nat en 1196, feya deu anys, diu Armengual en son Arquiologi, qu'era casat sens fruyt de benedicció, y ab fervoroses oracions demanavan continuament á Deu marit y muller, que'ls hi concedís successió. Axecada la casa de Barcelona y pacificat el pays, s'establiren definitivament á Palma de Mallorca l'any 1231, no dexant llurs prechs, pera obtenir quan menys un fill, en qui posar el carinyo y amor ensemps que'ls servís de bacul á llur vellesa que se'ls apropava.

Molt disputada ha sigut per diferentes y contraposades opinions la data del naxement del Beat Ramón Llull; seguint donchs les clares y precises rahons en quines s'apoya'l P. Pascual, diré que aposentats ja á Mallorca sos pares Ramón Llull y Isabel d'Heril, nostre Señor escoltá llurs oracions y'ls hi concedí un fill, que fou'l Beat, á l'any 1232 de la Encarnació.

Diu l'autor anónim y coetani de sa vida, que'l décim any de sa conversió fou ilustrat per Deu, comensant desde llavors escriurer; y ho confirma'l matex Beat en el llibre de Contemplació cap. 70, núm. 22 y cap. 107, núm. 6, en que diu se convertí á l'edat de trenta anys; y cap. 129, núm. 14, que tenia quaranta anys quan escrigué aquell llibre que fou'l primer, ó juntament ab l'Art Compendiosa, fonament y origen de tots els demés. Aquest llibre de Contemplació, primerament l'escrigué en arábich y després el traduí al catalá, com ho diu en el cap. 366, núm. 30. La manera de composarlo era, apuntar lo que avans havia meditat y contemplat. En l'edició arábiga hi empleá un any sencer, puix sos capitols son 366, pera que cada dia del any n'hi puga haver un pera meditar, y l'acabá segons ell matex diu, el divendres sant. Tot seguit comensá la traducció en catalá, y l'acabá'l primer dia del any; y si per aquest enten el primer de Janer hi empleá nou mesos; més si s'enten el 25 de Mars en quin día comen-

sava l'any de la Encarnació, fou un altre any. De lo qual s'en dedueix que, per aquest llibre hi empleá prop de dos anys; ensemps escrivía també'l Del Gentil y'ls tres sabis, el de Demostracions, etc.; puix del context y per citarse'ls uns y'ls altres mutuament, se compren els escrivía juntament ab l'Art compendiosa.

Diu l'autor anónim de sa vida que, arrivá la noticia á orelles del infant en Jaume, futur rey de Mallorca, de que'l Beat Ramón Llull havia escrit alguns llibres, y l'infant el cridá á Montpeller ahont éll residía; feu examinar els llibres, y essent aprobats, li demaná en Llull la fundació del monastir de Miramar, y havent accedit l'Infant marxaren abdos á Mallorca; y eran ja allí l'any 1275, segons un pergami del arxiu del monastir de la Real, y ho comproba la Butlla pontificia del any 1276, que confirma la erecció del monastir de Miramar.

Tenim donchs que'l Beat Llull desde'ls quaranta anys en que comensá escriurer, fins al any de la Encarnació de 1275 en que ja havia tornat de Montpeller, executá tot lo referit; y com ja hem vist que ab el llibre de Contemplació hi passá prop dos anys, será prudent conjeturar que'n l'any 1275, correría ja'l tercer després d'haver comensat la tasca'ls quaranta anys. Restant tres anys donchs del 1275, el de 1272 correspon á ne'ls quaranta de la seva edat, y restats aquestos del 1272, nos resulta que'l Beat Ramon Llull nasqué l'any 1232 de la Encarnació. Tampoch pogué esser avans, puix fins l'any 1231 no estigué pacificada l'illa, pera que pogués venir comodament sa mare de Barcelona; ja que l'últim dia del any 1229 que's quan entraren les tropes catalanes á Palma, sols s'havía subjectat aquesta ciutat, y per lo tant quedava molta feina que fer encara, fins quedar l'illa tranquila.

Altres proba de lo matex ho tenim en el citat autor anónim y coetani de la seva vida, qui al final de la seva narració, que acaba en el concili de Viena, diu que per espay de quaranta anys, desde que'l Beat Ramon Llull fou il·lustrat y comensá escriurer llibres, se dedicá constantment a servir á Deu y en treballar per la salvació de les ánimes. Donchs el concili de Viena, comensá l'any 1311, que restantne 40, quedan per 1271, y afegintli l'any que comensá escriurer que's el quaranta de la seva edat, resulta que son naxament correspon á l'any 1232.

Despreciades les demás opinions per carexer de fonaments, sols me fixaré en la que suposa

nasqué l'any 1235, y en aquest cas l'any quaranta de la seva edat en qu'escrivía'l llibre de Contemplació, correspondria al de 1275, que que segons havém vist se trobava á Mallorca ab l'infant en Jaume, ocupats en la fábrika del monastir de Miramar, que ja estava'l corrent en 1276; puix de lo contrari, tampoch hi hauría temps material pera tot lo que explica l'autor coetani y que precedí á la institució de dit monestir.

Fins aquí'ls arguments y rahons que dona'l P. Pascual, y jo'ls considero de tant pes, que no donen lloch á dubtes ni subterfugis.

* * *

Agrahintli 'l nostre Beat á Deu nostre Senyor el benefici del Baptisme, en el cap. 25 del llibre de Contemplació diu aquestes paraules: «Animós y devot, vos demano Senyor la gracia de que benehíu á mos pares que m'engendraren, creyent en el camí de la veritat; y vos prego doneu vostre gracia á mos padrins, que'm sostingueren en les fonts baptismals confessant per mi la veritat; y vos suplico, benehíu al sacerdot que'm batejá y á tots aquells qu'assistiren y ajudaren en mon bateig, porque tots ells foren ocasió d'haver entrat jo en el verdader camí.»

Com a son pare, li posaren per nom: Ramón Llull.

De diferentes maneres y segons les regions s'escrigué aquest nom de Ramón en llatí, qu'en aquells temps se pot dir qu'era la llengua oficial, axis: *Remundus*, *Ramundus*, *Ramondus*, *Remondus*, etc.; á Catalunya y á Mallorca lo mes usual fou *Raymundus*, com se pot observar en molts pergamins y escriptures d'avans y després del sigle XIII. Al traduirlo al catalá, alguns han volgut conservar aquesta y, escrivint *Raymond*; més el poble ab son bon sentit práctic y afany d'abreviar, ha dit senzillament: *Ramón*.

El doctor Antoni Llull, mallorquí y acás un dels descendents det nostre Beat, en el llibre de *Oratione*, imprés á Basilea en 1528 y dedicat á Felip II rey d'Espanya, y qu'escrigué'n Dola ciutat de Fransa, hont després de les humanes ensenyá les lletres sagrades, baix la protecció de Claudi Bauma, arquebisbe de Besanson, y de qui'n fou mes tart el vicari general, diu: que l'apellido antiguament s'escrivía *Luyll*, pronunciantse con ara escribím *Lull*, y en llatí *Lullus*.

Axís matex sembla ho escrigué'l Beat ano-

menantse'n diferents llocs de ses obres: *Raymundus Lullus*, si be's freqüent escriurer també *Lullius*. D'aquí pot provenir que'n instruments antichs, s'hi trobi *Raymundus Lulli*, com se pot veurer segons diu'l P. Pascual en un pergami de l'any 1300 guardat en l'arxiu del meu monastir de Santa Maria la Real, y en l'epitafi que's posá'n el sepulcre del Beat, quan després de cremada la sacristia de St. Francesch, ahont era enterrat son cós quedant intacte, l'trasladaren á la iglesia sota la trona segons se llegex en les «Disertaciones históricas del B. Raymundo,» Disert. 1, cap. 3, §. 6, núm. 28. Y axís del *Lulli*, se derivá *Lullius*; y acás els d'aquest apellido s'anomenavan ab el genitiu *Lulli*, per esplicar l'origen d'aquell *Lull* ó *Lullo*, primitiva arrel d'aquesta ilustre familia.

Fins ara, semblava cosa provada é indiscutable que la llengua catalana provenia del llatí; més avuy al costat d'aquesta vella tendencia tradicional, mossén Marián Grandia, després de llargas hores d'estudi y profonds conexements filologicis, nos ha revelat y sosté ab forts rasonaments, que'l catalá es fill de les llengües semites, en especial del hebreu. Grossa es la oposició que mossén Grandia ha trobada, y moltes les dificultats ab que topa pera desterrar prejudicis y desfer convencionalismes.

Llech en aquestes materies, tampoch crech prudent despreciar les noves idees sens mesurar son valer. Mentres esperém el fallo de les generacions futures, exposaré al costat del origen llatí, la etimologia oriental del nom de nostre Màrtir.

Consultada donchs la significació y etimologia del nom: *Ramón Llull*, á la autorizada opinió del entés filólech catalá mossén Marián Grandia, me contestá en carta particular que, ni Ramón ni Llull foren jamay mots llatins, encara que históricament res ne sabia d'ells.

— «*Ramón* sembla indígena de Catalunya, y opino, me diu mossén Grandia, que es tret de la topografia. Un home's diria'l *Ramón*, perque vivia en un *ramón* ó *puig*; y un tal *Ramón* ó *Puig*, fou canonisat ó's feu célebre y engendrá aquex enfarfech de *Ramóns* que ara hi há; ja que'm sembla d'açi son, tots els homes illustres que'l portar: Ramón de Penyafort, de Portell, de Fiter (Aragó) y d'altres en lo civil. *Ramón* es ben catalá, format del sufix *on* ó *o* de *ó-genus* de *ó* inf. y *gigno*, del hebreu «*ganáh*», fer, produhir, y l'arrel hebrea «*rum*», ser alt.

Axí en hebreu y castellá, voldria dir *altura*

gran; y en catalá *altura petita*, per la diferencia de valor aumentatiu de l'*on* en aquestes llengües.

Llull, y avants naturalment Lul, será de l'hebreu «*lul*», que significa rutllar, tombar, y aplicat á cosa que gira ó tomba, significa *escala de cargol*.

Ara, sumant *Ramón Llull*, pot ser *Altura* ó *turó rodó*.»

Finalment, com á dato interessantíssim, diré que'l distingit literat mallorquí en Matheu Obrador y Bennassar, arxiver de la Diputació de les Balears y membre de la Comissió editorial de les obres del Beat Ramón Llull, trobá en la Biblioteca Marciana de Venecia, un autograf en llatí, pel qual sebém de quin modo el nostre Beat escrivia'l seu cognom; puix allí hi han aquestes paraules: *Ego magister Raymundus Lul*. Aquest autograf es reproduit en fototipia, en el «Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana» de Palma de Mallorca.

També un autograf catalá, se troba en l'Arxiu de la Corona de Aragó.

III

Educació social y fesonomia moral d'en Ramón Llull

Sota'l cel blau y seré, disfrutant les tebies frescors del perfumat clima de la illa Daurada, cresqué y's desentrotllá en Ramón Llull, través y esbojerrat, sens fré que detingués la naturalesa viciada.

Era d'ingeni viu, prompte y agut. Junta ment ab les entremaliadures de la infancia, que'l feyan refractari á les bones costums, aprengué de llegir y escriurer y un xich de gramática llatina, ja que les llengües vulgars tot just naxían y aquella era encara la llengua oficial de tot el mon romá.

Inutils eran los esforços de sos pares per empeltar á s'ànima fogosa, els tanys de les virtuts, y axís ell ho confessa quan diu: (1) «Vegém, Senyor, que l'home ensenya y domina les aus sens castigarles, sino que pexantles ab alló que volen les cria al seu gust; mes, no axís me succehí á mi, ja que ni les promeses, ni les exhortacions, ni les amenasses, ni'ls cops, ni altres cástichs y demés astucies qu'employaren hi valgueren pera instruirme y ferme creurer.»

(1) Llibre de la Contemplació, cap. 109, nom. 14.

Sos pares, que ab fervoroses oracions havían lograt de Deu satisfèr llur aspiració, el cuidaren mimosament com una planta exquisida, quins amoxaments ajudarent son natural ré-bech. Prou trevallaren per dressarlo cap al camí de la virtut, mes sa ànima no volfa trabas.

Després de la desastrosa derrota de Muret, semblava volguer renaxer la reconstitució de la nacionalitat meridional.

Els estats confederats de Catalunya y Aragó, la Provença, el comtat de Tolosa y'ls dominis que al mitjorn de Fransa hi possehia l'Anglaterra, s'uniren formant en 1241 la lliga de Montpeller; més la Fransa, la nació güelfa per excelencia, anava ensemps consolidant son poder, y ab sa influencia desbaratá els plans que aquells s'havían forjat. No escapá á la perspicacia política d'en Jaume, la situació compromesa de son patrimoni, y no volgué lluytar ab un enemich poderós tenintlo á les portes de casa, quan per altra part extenia ja sos dominis pel sud de la península y son poder per les costes del Mediterrani. Encara que molt tenia de treballar per assegurar ses conquestes y llur equilibri, no obstant cregué aquestes mes segures que'l barallarse ab una nació com Fransa; axí es que sembla doná sols bones paraules á sos aliats.

Segons una apuntació del petit Thalamus, á l'any 1243 aná en Jaume, junt ab sa esposa Violant, á Montpeller, ahont nasqué l'infant en Jaume, futur rey de Mallorca, marxant després al Puig (Puy-en-Velay), intentant una entrevista ab el rey de Fransa, Lluís IX el Sant.

Era la reina Violant, una senyora de tanta cordura, prudencia y bon govern, que segons nos conta en Zurita, en tots els negocis per mes difícils que fossen, cercava'l rey son consell, y per axó fins en les campanyes no's movia del costat de son marit.

En aquest matex any de 1243, y quan en les Corts de Daroca feu jurar en Jaume per son successor á l'infant Alfons, fill de son primer matrimoni y que no tingué efecte perque morí avans que ell, pera sortir de dubtes y conjurar discensions, fixá que'ls limits d'Aragó eran al Segre, lo qual axecá grossa polvoreda entre'ls catalans, qui ne protestaren en les Corts tingués l'any següent á Barcelona, per lo qu'l rey se vejé precisat á declarar, qu'l Principat de Catalunya comprenia desde Salces fins al Cinca.

La Fransa poch á poch axemplava ses conquestes per entre les possessions d'Anglaterra y

les terres provensals qu'eran cobdiciades aquestes per tots els vehins, puix el seu comte Ramón Berenguer no tenia successió masculina. Quan aquest morí en Aix á l'Agost de 1245, quedava hereva y soltera encara la filla petita Beatriu; les altres tres, eran ja casades, la Margarida ab Lluís IX rey de Fransa, la Leonor ab Enrich III rey d'Anglaterra y Sanxa ab Ricardo rey de Germania. Quedava en Ramon VII comte de Tolosa, qui desitjant consolidar sos estats pretenia la má de la Beatriu, però mes astuta la germana de Fransa, lográ que's casés ab el germá de son marit, Cárles d'Anjou, l'any 1246.

En Ramón Lluís com fill únich de noble cavaller y en un país recentment conquistat á ne'ls moros, volían sos pares que ademes d'esser un bon cristiá, sabés manejar les armes, familiarisantlo ab tal intent en les bregues que'ls ventsuts tot sovint movían ajudats per llurs vehins de l'Àfrica, lo qual anava millor á son esperit borrascós, puix si no seguí la carrera de les lletres fou perque les circumstancies no ho afavorían.

Fantasiejant himnes bélichs, combats gloriosos, banderes polsoses y crits de guerra, entrá á la edat de catorze anys al servey del rey en Jaume I el Conqueridor. (1)

L'esplendor y fastuositat de la Cort l'enlluerná esperonant sa pueril vanitat per les coses del mon: riqueses, honres, comoditats, gustos, diversions, queyan en son cor assadollat de sensualitat, avivant la impetuositat de ses males inclinacions.

Seguint en sos continuats viatjes al mes gran monarca de la nostra terra, vejé diferents paissos, admirá la bellesa natural, somniá per la romántica Provença, contemplá d'aprop el nivell moral y social dels grans senyors, y ab el constant fregadís que necessariament tenia ab gent de distinció, adquirí aquell barnís de cultura y distinció propies de la falsa sabiduría que's fonamenta en la ilusió y la passió. (2)

El P. Pascual conjetura que l'infant en Jaume futur rey de Mallorca, nasqué l'any 1240; y apoyantse ab l'historiador Zurita discorra d'aquest modo: El rey en Jaume se casá ab Vio-

(1) Molts autors de la seva vida afirmen que serví de patje al rey Conqueridor, y ho assegura també l'Arquebisbe de Tarragona en sa Informació en la que diu: Et qui prius fuit ephebus Domini Regis Jacobi senioris, Majoricarum adquisitoris...

(2) Llibre de la Contemplació, cap. 101, nom. 25.—Cap. 111 des del nom. 4.—Cap. 71, nom. 8, y Cap. 23 nom. 21.

lant l'any 1235, y en el 1247 tenia d'aquesta Reina, quatre infants y quatre infantes que corresponen á any y mitj l'un de l'altre. Essent donchs la infanta Violant la mes gran de tots, y en Jaume el segon dels infants, y comptant per altre part en Zurita á l'any 1243 molts fills al Conquistador; ne deduex que no en aquest any de 1243, sino ja'n el 1240, havia nascut l'infant en Jaume; siga com vulga, era encara aquest una canalla, quan en 1245 entrá en Llull á servir de patge á son pare.

Per aquest temps comensaren á traslluirse'ls amors del soberá ab la Teresa Gil de Vidaure, de quina se li conexen dos fills anomenats: Pere y Jaume respectivament; puix sabut de tothom es, que les grans qualitats com á polítich y governant de nostre rey en Jaume, foren deslluïdes un xich per sa vida privada, que per cert no fou pas un model de moralitat, ja que la Historia ademés de l'esmentada y que sembla esser á la quina mostrá mes afecte'l rey, anomena altres concubines, com son la castellana Guillerma de Cabrera, l'aragonesa Blanca d'Antillón, altre aragonesa anomenada Berengueta, essent comptat un tal Fernan-Sánchez com fill de la Blanca y un tal Pere-Fernández de la Berengueta. També's retreu una Berengueta-Alfonso; y axó sol dona la mida de la moralitat pública, quan el monarca mateix ho explica en sa crónica com la cosa mes natural.

Per'entre aquexes fluctuacions voluptuoses caminava l'esperit inquiet del jove Ramón Llull, cercant adelerat un goig y contentament que no trobava, fingintse ilusions ubriacadores, puix dintre son sér paladejava la copa dels plahers: «quan vaig entrar á la joventut; y sentí la vanitat del mon, vaig comensar el mal y á entrar á ne'l pecat, seguint la sensualitat y olvidantme de Deu.» (1)

Prompte comensaren á bullir en son interior somnis de gloria y desitjos indefnits, entussiasmantse ab les quexes amoroses dels trovadors provensals, y oprimit per idees vaporoses se li despertá son instint de poeta, cercant ab dalé llibres ahont pogués apaybagar els deliquis de sa xardorosa fantasía. No es en Llull un ignorant vulgar per sistema, ja que recrimina á n'aquells qu'aprecien els llibres per l'hermosura dellurs escobertes, adornant les llibreríes y sabent sols de les obres que possehexen lo que vehuen escrit en els lloms; (2) éll entremitj de

(1) Desconhoit, cant. 2.

(2) Contemplació, cap. 120, núm. 20.

la ignorancia general, fou un sér privilegiat ab aficions literaries ben marcades; no obstant no era la nostra Catalunya com altres paissos, que fora'ls pochos dedicats al estudi y'ls monastirs, ningú mes sabia de res, fins al punt de que'ls nobles se sentien orgullosos de tenir de posar una creu ó un gargot al peu dels documents per no saber d'escriurer. Aquí á la nostre terra havien arrivades les corrents del bon gust y l'afició á les lletres, portades pels trovadors provensals, y els nostres reys s'enorgulliren d'esser els primers cronistes de la época.

Els cants d'en Llull eran apassionats, dictats sols per l'ambició y la sensualitat, com tots els dels *bardos* que passejaren llur romanticisme per les florides regions del mitjorn de Fransa; de sa afició á la gaya ciencia, ademés de moltes poesies amatories, se recorda un poema á la conquesta de Mallorca. ¡Y com s'acusa despres de sa conversió d'haver compost aquelles cançons que la luxuriá li dictá! (1) ¡Quantes vegades son cor bategant per les dones, corregué enfangantse'n el llot de la lascivia, sofrint molts treballs, ánsies, temors y fins exposantse'n perill de mort! ¡Sols la divina Misericordia'm deturá, pera no caurer en la desesperació! (2) exclama ple d'angoixa, quan vejé s'ànima tarada per vici tant bax y rastre. (3)

Essent criat de la casa Real, recorregué moltes terres caminant per distints llochs plans y montanyosos, deserts y poblats, atravessant rius y mar, quedant fortament meravellat de la bellesa y suau perfum que llenza la Natura; (4) y segurament qu'entre sos viatjes, aná també á Valladolid (1246), assistint a les fastuoses bodes de la infanta Violant ab l'Alfons el sabi rey de Castella.

Tingué també ocasió de freqüentar altres Corts de reys y senyors, assadollantse d'aquella frivolitat exterior; y ensinistrarse en els problemes polítichs y socials ensemps que'n en els assumptos domestichs, observant les vanitats del element oficial y confiant en les promeses dels reys y dels homes mondans, (5) mentres els barons y cavallers adulant á llurs monarcas aju davan á axecar el socul del orgull que'n aquests enlayrava. Tampoch s'escapá á sa fina observació, els defectes del grans de la terra, puix ses conversacions eran d'honras, distincions,

(1) (2) (3) Contemplació, cap. 143, náms. 20, 18 y 12.

(4) Id. cap. 101, núm. 25.

(5) Contemplació, cap. 23, núm. 21.

riqueses y diversions (1); per lo qual reconex éll que si hagués fet lo contrari de lo que veyá, hauria sigut mes prudent.

Per aquest contacte ab gent d'armes, conegué l'art de la guerra y les gestions diplomatiques, com tambéls exercicis y usos de la cavalleria. Aquest ceremoniós tracte y la refinada educació que cada día aná llimant, li conquistaren un prestigi y fama dintre'ls cavallers de la noblesa, essent buscat sempre pera totes les festes, admirat de les dones y envejat dels joves de la seva edat. «Sigué creat, diu éll, y se'm doná'l ser pera servir y honrar á Deu, més he fet tot lo contrari ofenentlo ab molts pecats.» (2)

Son genit actiu el governava: era alegre, insinuant, obsequiós, cortesá, donat al plaher y al luxu, lliberal, esquisit en soltura y elegancia, animat, desplegant en una paraula totes les qualitats cavalleresques que interessan y atrauen; axís se conquistá'l cor dels infants en Pere y en Jaume, quins prompte intimaren ab companytant despreocupat. A son temperament meridional s'avenien lo llamant dels adornos y gales, perfums y flors. «Jo vaig esser un insensat y estúpit desde'l principi dels meus dies, fins á l'edat de trenta anys,» exclama enpenedit (3); y afegeix, «qui vulga veurer un home en quin no hi cap mes traició, falsetat y vilesa, que vinga á veure'm, perque estich ple de defectes. Gran maravella es, que'n un tant petit cós hi puga cabrer tanta maldat com hi ha en mi.» (4)

L'any 1251 morí la reina Violant; y en aquest matex any, segons en Zurita, destiná en Jaume el Conqueridor á son fill Jaume, per rey de Mallorca; y enviá en 1256 á n'aquesta illa aquell infant junt ab en Ramón Llull nombrat son senescal ó majordom (5) y demás servidors que son pare li doná, ab lletres autorisades pera que'ls mallorquins juresen y fessen homenatge, de que á sa mort tindrían y reconexerían sempre per llur rey y senyor natural, á n'aquell infant son fill. Axis ho feren els de Mallorca, y l'infant en Jaume, llevors d'edat setze anys, segons les deduccions del P. Pascual, confirmá'l día 21 d'aquell matex any tots els privilegis que son

pare havia concedit; y aquest, fou tanta la satisfacció ab que vejé la sumissió dels mallorquins reconexent á l'infant per son futur successor en el regne de Mallorca, que trobantse en Alcañiz á 8 de Febrer de 1257, confirmá y ampliá'ls privilegis y franqueses que'ls havia concedit l'any 1230.

Confia, donchs, desde aquesta data el rey Conqueridor, part de la autoritat en el govern de Mallorca, á son fill l'infant en Jaume, que declarat ja *sui juris* tenia á n'en Ramón Llull com á jefe dels demás empleats y servidors, que componían sa Cambra particular.

Allavors també y en aquesta matexa ocasió (1256), trobantse com s'ha dit en Ramón Llull á Mallorca y á l'edat de vinticatre anys, se casá ab Blanca Picany, filla de F. Picany, y cunyada d'un cavaller de la casa Galzeran. Axis consta d'un instrument del Arxiu de Cartas Reals de Mallorca, que diu: «A 25 de Setembre del any del Senyor 1257. Blanca filla de F. Picany difunt, y muller de R. Llull fill de R. Llull difunt, per mí y pels meus..... faig á R. Llull mon marit, ausent com present, procurador meu com á cosa sua propia, pera vendre, empenyar y alienar totes les possessions que'l matex R. Llull te'n la ciutat de Barcelona y son terme y á Catalunya.»

D'aquest document s'en dedueix que, á l'any 1257 era casat, que sos pares havian mort y qu'estava en plena possessió de son patrimoni; y que per lo tant era molt rich, puix ademés de lo que tenia á Mallorca, contava en possessions á Barcelona y Catalunya.

Fet el vassallatge pels de Mallorca al infant y efectuat el casament, s'entorná en Llull á la Cort del rey de Catalunya; y distret altre volta per les ceremonies palaciegues, adulat per sa bella presencia y bon humor, ficat en les intrigues y prodigalitats dels cavallers, destre'n saber disfressarse; s'aparentava un home d'educació y bona criansa, franch, sociable, condescendent y flexible; y ab tot, éll matex confessa qu'ha enganyat á molts dels seus amichs, á ne'ls quins ha dit moltes coses dolentes y moltes mentides y fet moltes injurios; (1) y continúa penedit: «no m'ha aprofitat Senyor, ni l'ajuda dels angels, ni les lliçons dels profetas, ni les exhortacions dels religiosos pera que fós un home de bona vida; donchs encara que'ls ángels m'ajudaren y'ls religiosos me predicaren, no obstant he sigut

(1) Cap. 71, núm. 8.

(2) Planu d'en Ramon, n.º 1.

(3) Contemplació, cap. 70, núm. 22.

(4) Cap. 5, núm. 23.

(5) Informació del arquebisbe de Tarragona: *Postea vero senescallus, id est magnus Aulae praefectus, Domini Regis Jacobi Junioris, patris in regno illo ad regnandum secuti.*

(1) Contemplació, cap. 23, núm. 23.

l'home mes dolent de la ciutat y de sos encontorns.» (1)

La perspectiva del plaher, del domini y de la glòria, li axemplava l'oritzó de sa fantasía, y ple de falsetat y vilesa s'alaba devant sos companys dels plahers y cansons que li dictaren la luxuria y sensualitat. (2)

Sens dubte que la bona llevor que sos pares havían sembrat en son tendre cor, no estava perduda complertament, puix entremitj de la disbauxa y del desordre, alguna volta treyan brotada ls remordiments; axís explica que'n certa ocasió vejé entrar en el Palau un gos flach macilent, ronyós, y al instant els ministres y criats l'esquivaren, tirantseli al demunt y empeyantlo fins els matexos gossos de la Casa real; quina escena li portá á la memoria, que si's moría enfangat com estava en tota classe d'inmundicies y pecats, assadollat de malas obras com un quarto ó habitació ho está d'olor, quan en ell s'hi ha derramat alguna essencia, (3) axís matex y d'un modo ignominiós, me llensarien á mi del Palau del Rey del Cel, empeyantme cap á l'infern. (4)

Segurament que'n Ramón Llull sigué á Montpeller ab la Cort de Barcelona, quan en 1258 s'ajustá'l casament de la infanta Isabel ab Felip primogenit del Sant Lluís rey de Fransa. Encara que'l rey en Jaume hauría volgut enrobustir la secular influencia de la casa de Barcelona en el mitjdía de Fransa, puix aquest havia sigut l'anhel constant de sos travalls, s'en vejé privat com ja hem fet notar mes amunt, pels discols nobles que sempre'l capejavan, per no estar encara ben sentades les conquestes fetes als moros y per haverse casat l'hereva de la Provensa ab el germá del rey de Fransa, que ell també pretenia per algú de casa seva. Quan ara tracta de casar sa filla Isabel ab l'hereu del rey de Fransa, sembla volguer ressucitar antigues pretensions; més aquesta aspiració se veu abandonada no se sap per quin motiu, en lo tractat de Corbeil que tingué lloch en aquest matex any de 1258. Per aquell famós tractat, desaparexen ja per sempre mes les nacionalitats del Languedoc y Provensa; y á cambi de renunciar Sant Lluís, rey de Fransa, tots els drets que sa casa, com successora de la dinastia carlovingia pogués tenir en els estats de Catalunya, en Jaume cedex el

(1) Id., cap. 37, núm. 26.

(2) Id., id., cap. 128, núm. 13.

(3) Id., id., núm. 11.

(4) Id., cap. 108, núm. 13.

senyoriu feudal y qualsevol altre dret que pogués pretendre, en els de l'antiga Narbona y en general en tots els de l'altre banda dels Pirineus que termenen en les Corberas.

A l'any 1259 torná en Ramón Llull á Mallorca, de quina data fins que's convertí, tingué de sa muller un fill anomenat Domingo y una filla anomenada Magdalena, que's casá després ab un cavaller de la noble casa de Sentmanat, segons se dedux del testament que feu'l Beat Llull á Mallorca á 26 d'Abril de 1313. Axís ho compta'l Dr. Lluís Joan Vileta, en el Resúm de la vida del Beat Llull, que juntament ab l'«Art breu» imprimí á Barcelona l'any de 1565. Y no esmentantse altres fills en aquest son testament es de creure no'ls tingué, puix després de sa conversió casi es segur que faria, ab consentiment de sa muller, vot de castedat.

No havia dexat per'axó son alt empleó, encara que durant aquest espay de temps d'un xich mes de tres anys, el trobém ab mes freqüencia á Mallorca; axís y tot, no dexá sos vicis, puix en el llibre «Phantasticus» diu: «homo fui in matrimonio copulatus, prolem habui, competenter dives, lascivus et mundanus,» y que continuá aquí sa mala vida, ne tenim testimonis en lo mayprou alabat llibre de Contemplació, que'n el cap. 132, núm. 27, diu: «Mon ánima, Senyor, está malalta y nafrada pels set pecats mortals que la llagaren y desordenaren»; y en el cap. 104, núm. 16, confessa que l'hermosura de les dones fou la pestilencia y la tribulació de sos ulls, donchs per ella s'olvidá de la Bondat y Belleza de Deu y de la hermosura de ses obres.

IV

CONVERSIÓ

En Llull desconexia en absolut la pau honorada de la llar: quan se li badaren les portes de la vida, hi entrá atropelladament ab ses passions, y ajudat de ses bonas prendes personals prompte s'endinsá en somnis apassionats y emocionants. Per'axó quan ara á Mallorca, una muller jove, noble y guapa, li obría sos brassos respirant amor, honradés y ditxa, ell s'hi aborria dins aquesta atmósfera de bellesa moral. Ja l'estimava á la seva dona, pero l'estimava perque era bona, perque era honorada.... Per res més! ¡Ell volia fruir del gran goig de la vida!.... la voluptuositat del amor l'ofegava, y per aques-

ta causa corria adelerat per la bellesa mondanal.

Hi havia llavors á Mallorca una dona molt hermosa, muller d'un genovés, anomenada Leonor (alguns han suposat se deya Ambrosia de Castelló); sia com vulga, era esbelta, exuberant de vida, ulls negres y llabis vermells. Axís qu'en Llull l'hagé vista li trasbalsá'l cor; y esperonat per xardorós desitj, la perseguí pera oferirli ses impures besades. La dona aquella, era de rara virtut y refusá constantment ses bojes pretensions.

En Llull esperansat, assolía'l goig suprém de la passió; y allá en la soletat de sa imaginació salvatge, cristallisava son desitj, y seduhit pel perfúm provocatiu de la carn, volgué poetisar ses ansies amoroses. No s'enterní tampoch el cor de la dona hermosa, y éll, hipnotisat cada dia mes per la dolsa visió á quí perseguía constantment ab mirades provocatives, entrá un dia, segons compta antiga tradició no provada, cavaller en poltre fogós, dintre la iglesia ab gran escandol del palmesans. L'ánima honrada de Leonor, greument ferida per tal atreviment, li llessá indignada execració, fentli veurer tota la baxesa de son procedir.

El nostre Ramón somniava encara, y'l temple se li aparexia d'inmensa volta envolcallada d'aromática boyra, hont la bella Leonor, ab son carácter sencer y dominador, ab posa aristocrática y severa, desdenyava burleta ses lúbriques pretensions.

Aguillonat pel menyspreu de la noble dama, comensa aquell vespre inflamada cansó, ahont desfogant sa passió en voluptuoses flames, abocá tota sa ardidesa pera rendir el cor d'aquella dona heroyca, contra quin s'esmicolavan les mes afinades segetes de la sensualitat. Encés pel foch de luxuria, y afadigada sa pensa sens trobar inspiració, ni paraules prou rohentes pera rendir la virtut de Leonor, pessejá la mirada vaga pels recons de sa cambra, y sos ulls injectats de sang toparen ab la imatge del Christ, que pensajava esgrogueit del capsal de son llit.

Desconcertat per l'adolorida testa y vensut per supersticiós temor, dexá sa tasca. Esmaperdut per les tenebres mes fosques que les de sa imaginació, contemplá ab lluisors estranyas, nuas penombres de dones axelebrades que voltavan desvergonyides macábrica dansa.

Quelcom de la buydor atrayenta dels abims hi veyá en la blanca y satinada pell de la dona cobejada; y en el grau máxim de sa desbocada

passió, fruhía'l plaher en somnis de perversions malaltisses y delirantes. Altre vegada, arribada la nit, prová continuar la composició comensada; més al poch rato se topá ab l'esguart tristoy del Christ, que com visió impertinent destorba son criminal desitj; un xich amohinat, donchs, com per certs remordiments, s'adormí afadigat.

Les primeres clarors de l'auba'l despertaren, y ab tot sens fer cas de les aparicions estranyes d'aquelles dues nits qu'havían sotregat s'ánima carnal, no abandoná per axó en Llull sos intents, calculant els medis que deuria emplear pera rendir d'un cop l'honradés de Leonor.

Un malestar indefinible, una estranya frisansa'l dominava, cercant sempre adelerat emocions noves; ja no podia creurer en virtuts doméstiques y odiava la pau calmosa de la puresa de costums. La bestial gelosía l'empenyía horrosament á satisfer els violents desitjos, cada cop mes encesos.

Pochs dies havían passat, quan altre volta, volguent acabar aquella trova amorosa, estantse al matex lloch y á igual hora de la nit, li semblá que la imatge de Christ s'engrandía poch á poch, ses formes esdevenían flexibles y son rostre esllenguít el mirava ab ulls de compassió; al instant les passions remogudes perderen son impuls, y entervolida sa pensa per dolsa ubriaguesa'l contemplava atontat, fins que resortint violenta explosió sensual y somogut per son estat d'histerisme, li produiren una pòr enguñosa que l'obligá á dexarho per un altre dia.

L'endemá, remors luxuriantes y l'encís d'aquella dona li esbarrá la visió tres voltes repetida, que sols vegé per entre'l burgit de sa imaginació com esfumat recort llunyá.

Semblava havia apurat ja tots el medis pera conseguir son fi y res n'havía tret; per lo qual, confiant en la cançó comensada, altre dia intentá acabarla avans d'entregarse al repós, y altre vegada també la visió de la imatge de Christ el desconcertá. Considerant, trist y capficat, lo que significarían ó voldrían dir aquelles repetides aparicions y tochs de la gracia, comensá s'endormiscada conciencia á reprobarli sa conducta y desvetllat per llarga estona assistí á la intensa lluyta que's descapdellá en son interior entre aquella y son jo degradat, acabant á la fi per adormirse.

Se déria no havia defallit ni un moment. La fresca figura de la Leonor l'havía envolcallat per sempre mes dintre un encís sensual, trastornant son cervell la melangiosa silueta femenil.

En sa encesa imaginació se li presentava fastuosa, elegant, suggestiva, per entre aquell mon galant y alegrement esbojarrat qu'ell conexia; per'axó pantejant de jóya, no's feu esperar á la cita que li demaná la propia dama.

L'ombra y'l silenci augmentavan dins la cambra, mentres á tova desaparexia'l sol majestuosament..... En aquells suprems instants la vergonya'l sofocá, y sorprés per febrosenca tremolor, vegé entrar la bella Leonor, quines esmortuides clarors del cap-vespre rodejaren sa testa, com aureola de daurada polsina. Semblava una Verge de retaula; y ab reposada veu, ab tó de dignitat, sens afectació, comensá á parlar: «¡Desventurat!... creus que te he fet venir pera compartir ta passió criminal?... No, sols vull que contemplis aquest cós de quin has celebrat sa bellesa... que sols es aparent, y axís curar ta sensualitat;» y descubrint son pit rosegat per horrorós cranch, continuá: «mira't donch tota sa asquerositat, assádollat ara d'exa carn despreciable pera quina olvidas tos devers de marit y cristiá.....»

Atontat y encara no revingut de la realitat brutal ab que l'havían ferit dolorósament, desinfectant el suau perfúm del vici que l'havía enastassiat, torná á sa casa defallit.

Una frescor suau y una alenada de terra sana'l desvetllan; apar dexondirse d'un somni pesat. Está á les fosques, dintre sa cambra, aquell home que pochs moments antes semblava embestir el mon; y ara resta aclaparat, son esperit ple de tenebres, son cor llagrimajant. Alsa'l cap, y una esgarrifansa terrible l'estremex el cós. Una flonja boyra embolcalla l'aparició del Christ; á la vista d'aquell rostre enguniós, cau en Llull de genolls en terra, y ou clarament la veu de Deu que li diu: «Ramón, seguexme.» Aturdit per la mirada llampaguejanta de son Deu y Senyor, sentí sobre seu tot el pes de l'execració divina. S'esvahí al instant el baf de la carn, y una agradable fragancia de perfúm del cel el retorná de son ensopiment. Un trist penediment el corprengué, y de sos ulls ne brollaren dues llágrimes.

No pogué pas aclucar l'ull aquella nit: lluytá ab esforços desesperats pera sortir de les térboles aigues del vici, se sentía fleble á punt de submergir-se á l'abim sens fondo, quan l'esguart d'infinita dolcesa del bon Jesús semblava encara cridar-lo. Son instint brutal se redressava, mentres ab fervorosa oració demanava perdó á Deu, desitjan ofegar remordiments que l'engu-

niavan; y entremitj dels clars-obscurs de sa consciencia, es desprenían misteriosos y inacabables punts brillants, que donavan un tó armònich á son penediment.

El sentiment de terror y engunia que la imatge del Christ havia sembrat en son interior, li feu escorcollar son passat, y reculá espantat com devant d'un gorch negríssim, horroritsat per sos pecats, y pregant al bon Deu que'l perdonés, resava sens parar.

La claror del nou día'l soptá estrenyent sobre son pit ab tremolor nirviosa la imatge de Jesús clavat en creu, esclamant: «¡Benehitisiau!... Vos sou l'únich amor meu y jamay vos dexaré,» y aquella oració sortida del fons de la seva ánima, l'aconortá agradablement.

«La vostra passió, oh Jesús meu, es el principi y causa d'haverme axecat del amodorrament en que'm tenían mes culpas; ella'm despertá y desvetllá manifestantme la vostra gran bondat y la meva major fragilitat y miseria. Ab un cor contrit y humiliat, Vos demano, Senyor, la gracia, de que vos sápigam estimar d'aquí endavant. Sian Senyor tots els meus pensaments y accions, recordar vostre passió y mort, y mos desitjos sols donarvos gloria y llohansa per sempre mes.» (1)

Que l'aparició de Christo clavat en creu fou real y verdadera, ho provan, además de la narració del anónim, aquest paragraf que d'ell matex hem extret; son Cant, nóm. 1, quan diu:

Jesús me vench crucificat,

Volch que Deus fos per mi amat;

y en el Desconhort, cant segon:

Mas plach á Jesuchrist per sa gran pietat
ques presentech á mí cinc vets crucificat,
per só quel remembrés, en fos enamorat,
e que eu procurés com ell fos ben preycat
per tot lo mon, e que fos dita veritat
de sa gran Trinitat, é com fo encarnat:
perqu'eu suy inspirat en tan gran voluntat,
que res als no amés, mas que ell fos honrat
e la doncs comensés com lo servís de grat.

Ho confirman, l'arquebisbe de Tarragona en sa informació y tots els biógrafos que d'ell han escrit; essent també unánim llur parer, al compararlo ab l'apóstol Sant Pau, ja que la conversió del Beat Ramón Llull, per rara coincidencia y segons afirma constantment la tradició, tingué lloch el 25 de Janer de 1263, día en

1. Contemplació, cap. 35, nóm. 28.

quin la Iglesia celebra la conversió del esmentat apóstol Sant Pau.

Es paralel que tots els autors han vist entre'l Beat Ramón Llull y l'apóstol Sant Pau, no pot esser mes adequat, ni la semblansa entre l'un y l'altre mes exacte. Deu destiná á Sant Pau per fonament y arbitre del nou evangeli qu'escampava, y á n'el Beat Ramón Llull, per muralla infranquejable ahont havían de rebotre les creencies mahometanes y les argücies averroistes.

Abdós tingueren una missió que cumplir en aquest mon: l'un havia d'esser l'Apóstol de les gents, l'altre'l Procurador de Jcsuchrist, y tant l'un com l'altre havien de corre el mon, portats en ales del amor á Deu, distinguintse per llur zel infatigable.

Un raig potentíssim de llum cega á Saulo que pel camí de Damascó anava contra'ls cristians de la ciutat; una visió celestial aturdex á n'en Ramón Llull que seguía furiosa passió.

Deu tocá'l cor de Saulo, quan mes enfutisimat estava contra'ls cristians y ab mes odi perseguía son nom; y convertex á n'en Llull, quan mes enllotat estava en l'amor carnal. Abdós senten clarament la veu del Altíssim manantlos que'l seguixin: l'un á la primera vegada acata sumís l'ordre del Cel, l'altre sols se pot desfer de sa baxa y sensual passió després de cinch repetidas visions de Christ clavat en creu. L'un ab ses robustes espatlles empeny l'obra de la regeneració; l'altre ab sa alta sabiesa la perfecciona; y si Sant Pau traspassa'ls mars y's presenta devant dels grans y poderosos de la terra, anunciant sens vacilacions l'Evangeli, l'Beat Ramón Llull emplea sa llarga vida anunciant el nom de Deu á pobles y nacions infidels, y sa déria de convertir el mon, tracta d'infiltrarla á Papás y Reys, Cardenals y Prínceps y Bisbes y Nobles. La flama vigorosa y encesa de la caritat els anima á tots dos, y per axó l'obra d'un y altre esdevingué feconda.

Per probar la veneració que'l poble de Mallorca ha tingut ja desde molt antich á ne'l Beat Ramón Llull y á les seves coses, dirém que la cambra ó quarto ahont tingué lloch les aparicions de Christo y per lo tant la conversió de nostre Màrtir de temps inmemorial estava transformada en capella hont s'hi venerava una pintura de sa imatge.

Respecte aquest particular, l'ilustrat col·laborador de la «Revista Luliana», Pere A. Sanxo, quefe de l'Arxiu general històrich de Mallorca,

transcrigué á n'aquella, dos importants documents, que no copiaré aquí en gracia de la brevetat, ja que'l curiós lector els trovará en l'esmentada «Revista Luliana», nombres 28 y 30.

Mes per donar una idea de lo que'n ells se diu, copiaré la síntesis qu'avans ne fa'l Sr. Sanxo. «El primer dels dos documents es un acte extés en la Capital de la Balear Major á 25 de Janer de 1609, pel qual el Notari Pere Nuniz Berard, á instancia del Síndich de l'Universitat de la Ciutat y Regne de Mallorca Pere Ribot, dona fe de que en dit dia constituídes moltes persones, entre elles algunes dames, en la casa que la tradició suposa va esser habitada pel B. Ramón Llull, situada en aquesta població, propietat, á la fetxa de l'escriptura, del Notari Andreu Caselles, sentiren un *divino* perfum, com desde la aparició de Cristo Crucificat al Illuminat Doctor se sentía anualment en 25 de Janer, en que se celebra la festa de la Conversió del Apóstol Sant Pau. De moment recordam que se troba el referit acte en el *Llibre de Cédulas Reys*, sigles XVI y XVII, núm. 2, fol. 174, custodiat en l'Arxiu del nostre cárrech, en les «Disertaciones Históricas del Culto inmemorial del B. Raymundo Lulio,» Mallorca, Miguel Capó, 1700, pág. 89; y en «Acta B. Raymundi Lulli», Antuerpiæ, Vidua Petri Jacobs, MDCCVIII pág. 58.»

«Un altre acte, fet als 25 d'Octubre de 1609, es el segon document que copiam, pel que Guillem Sureda, Notari, á requesta del repetit Síndich Pere Ribot, dona testimoni de que en aquell die, mitjensant llecencia del Senyor Bisbe de la Diócessis mallorquina, Fra Simó Bauzá, el Rector de la parroquia de Santa Eularia, Miquel Ferrer, beneí un oratori construít en la cambra de la casa de Ramón Llull, ahont se creya li va aparexer Cristo Crucificat, á costes del propietari d'aquesta Andreu Caselles, mogut per la devoció ardenta que tenia al Sant Màrtir de Bugia, y desitjós d'honrar el miracle de perceberse anualment, día 25 de Janer, en la referida cambra, un suavíssim olor, calificat de *divino*, no comparable al de les roses, ni al del encens, ni al de altres coses naturals. La expresada escriptura está en el «Llibre de Actes de Guillem Sureda, Notari, de los anys 1606 á 1611,» fol. 92, guardat en l'Arxiu de Protocols de Mallorca, y en los adalt citats «Llibre de Cédulas Reys» fol. 173, «Disertaciones Históricas» del P. Jaume Custurer, pág. 87 y «Acta B. Raymundi Lulli» del P. Joan B. Du-Sollier,

pág. 57, si be en aquest se transcriu sols la primera mitat del document.»

El P. Pascual diu que desde aquesta data de 1609 s'hi celebrá en aquella capella'l sant sacrifici de la missa, essent molt concorreguda de fidels devots, d'un modo especial en el dia de la festa de sa conversió, sentintse aquexa fragancia divina; ab la particularitat, que'n una ocasió hi entrá una persona privada del sentit d'olorar y percebé intensament eix matex perfúm celestial.

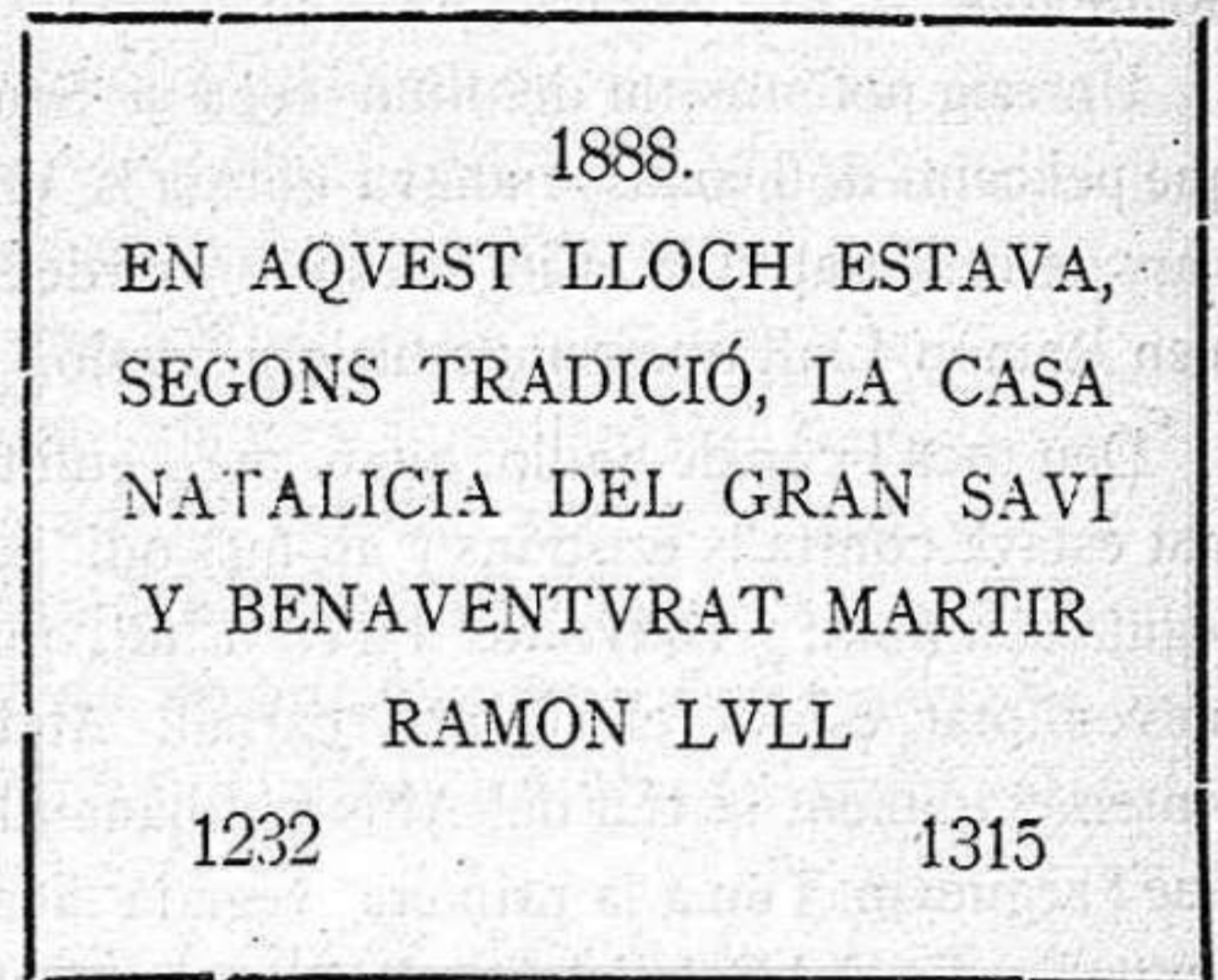
Terminarém ab lo que diu'l distinguit arxiver de Mallorca, que «no será inoportú exposar alguna cosa tocant á la situació que tenien en Palma el carrer que s'anomenava de Ramón Lull y la casa ahont se suposa que visqué.»

«En un punt no molt distant del centre de lo qu'era recinte fortificat de l'esmentada població, se troba l'actual Plassa Major, desde la cual comensa una de las principals vies, so es el carrer de Sant Miquel, que arriba fins á la porta de Santa Margalida, per hont entrá victoriós l'exércit de Jaume el Conqueridor, en 31 de Desembre de 1229, al arrebatat á la morisma la ciutat de Mallorca, ab el cual nom se conegué desde llavors fins al sigle XVIII, en que prengué el de Palma. En el principi de la referida vía, á má esquerra, existía un carrer sense sortida, de curta extensió y poca amplaria, formant part de l'illeta núm. 126 y de la parroquia de Sant Nicolau (1), el cual se deya vulgarment *carreró del Beato Ramón*, y á la seua dreta, á davés mitjan lloch, se trobava la casa que se creu habitá el el Doctor Arcangélich. La part esquerra de la vía estava limitada per una paret del edifici del Sant Ofici, que subsistí en posterioritat á la demolició d'aquest, efectuada poch temps després de l'any 1833, y serví d'espatller á una construcció feta en el solar de l'Inquisició, destinada primer á pescateria y després á carniceria. Ab motiu de les obres d'arreglo definitiu de la Plassa Major se tomá en 1864 l'expressada paret, últim vestigi de la residència en Palma del Sant Ofici; fonch venuda poch mes ó menys en la mateixa época per la noble familia Prohens de Cererols la casa ahont se suposa visqué Ramón

(1) En temps de l'aparició de Cristo á Ramón Lull, la casa d'aquest estava inclusa en la parroquia de Santa Eularia, puys la de Sant Nicolau no fonch erigida fins anys després, en 1302, desmembrantla d'aquella. ¿Será per dit motiu que se designá en 1609 per beneir la capella-oratori que se menciona en els dos avall copiats documents, el Rector de Santa Eularia y no el de Sant Nicolau com pareixia mes natural y propi?

Llull, y derruïda llevors aquesta en gran part, desaparequé junt ab dit carreró la capella erigida en 1609 dintre de l'apostento en que se va apareixer Jesucrist al Sant Màrtir, y á la cual encara viven persones amigues nostres que tengueren ocasió d'anarhi á resar (1).»

«Cap recort romandria avuy de la casa payral del gran savi mallorquí, si la benemerita Societat Arqueològica Luliana de Palma, desitjosa sempre d'enaltir la memoria de son Inclit Patró, no hagués colocada en l'any 1888, prop del siti ahont estava la tantes voltes repetida vivenda, una sensilla lápida, essent degut el seu dibuix á D. Bartomeu Ferrá y el treball escultòrich á D. Llorens Ferrer, en lo que s'hi gravá la següent inscripció:

V

ARREPENTIMENT Y PROPÓSIT

Mati aní querré perdó
A Deu, é prés confessió
Ab dolor é contrició:
De caritat oració,
Esperanse, devoció,
Deus me fé conservació.

(Plany de Ramon, n.º 2).

L'endemá matí de l'aparició, ja es en Ramón Llull tot un altre. La gracia divina ha transformada completament s'ànima, envilida fins llevors pel pecat; y arrepentit ab greu dolor de sa vida concupiscent, se llença als peus del sacerdot, y fá una confessió general entre llágrimes rohentes de penediment.

Considera son present; y per un costat contempla la Majestat de Deu ultrajada, sa Justicia

(1) D'aquest oratori existexen sols unes teles de couro, gravades y sobredorades, qu'adornavan ses parets, les que se troben avuy en die en la capella de la Mare del Divino Amor de l'Iglesia de S. Felip Nevi de Palma, ahont ab altar propi hi ha un retaule del Doctor Arcangélich.—Vide l'estudi sobre Iconografia Luliana en Mallorca de nostre benivolgut amic Mossén Mateu Gelabert, insert en aquesta Revista.

escarnida, sa Misericordia burlada y son infinit Amor despreciat; mentres que per l'altre, se revoltan desvetllantse, acusantlo d'ingrat envers son Criador, les piadoses ensenyanses qu'una mare carinyosa havia acumulat dintre son cor de nin.

Medita son pasat:..... y esfereit, recorda en sa imaginació la imatge ab tots sos contorns del home mondanal: la vanitat que'l subjuga, les passions que'l despreocupan, sos instins que l'arrastren, la sensualitat que l'afamella y la concupiscencia que'l degrada. ¡Sols li resta la penitencia, com únich medi de tornar á Deu, y l'amor á Christo com balsám consolador pera guarir sa ánima nafrada!

Compren les dificultats ab que haurá de topar, y'l grau máxim de mortificació que necessita, pera domar sa naturalesa viciada; y tement que ara'l reaccionar, sa voluntat enfeblida per placentes laxituts no l'abandone, de genolls en terra prega fervós que'l vivifique flama divina.

Es indubtable que á l'enraigar nova vida, sofrí moltíssim pera contenir ses desarreglades inclinacions, com tothom que vol canviar de direcció impetuosa corrent. «Y tant pesat es, Senyor, exclama éll matex, sortir el pecador del fanch de sos vicis y fer penitencia, que si no m'ajudesseu, jamay hi hauria en mon cor contrició y arrepeniment de mos pecats, ni podria fer obres dignes de reparació, pera satisfer vostra Justicia.» (1)

Comensa llavors en Llull una vida quieta y sossegada de penitencia, y ab la continua oració demanava á Deu, entre llágrimes y singlots, que li cambiés la naturalesa tant contraria á la mortificació: «ja veyeu Senyor, li deya, que no puch vencer la carn, ni puch forsarla á la virtut, per lo que vos demano m'ajudeu pera sortir victoriós de mi matex, y axís poguer fer penitencia dels grans pecats que he comés contra Vos. Mes el socorro que jo vos demano, es que'm mireu ab ulls de pietat, fent vos ame mes que totes les cosas. ¡Ah! si pogués arribar á n'aquest enlayrat amor, quan prompte estaria aparellat pera fer penitencia!; llavors si, que no'm costaria gayre, perque estaria assadollat de Vos, y Vos foreu qui faria rajar llágrimas amargas de mos ulls y mouriau mon cor al arrepeniment.» (Contemp., n.º 22.)

No olvidá els dijunis, cilicis, y sobre tot la caritat servint á Deu y al pròxim, passant moltes horas en la iglesia de Sta. María de la

Real, monastir de religiosos cistercienses que hi havia fora la ciutat, y en aquells ratos de solitaris col-loquis ab nostre Senyor, li deya: «¡Oh Deu meu que'ns guardes y defenses á tots!; perque jo he pecat de moltes maneres fins agotar tots el medis que la malicia humana inventá, ara si Vos no'm socorreu pera fer la penitencia que'm correspon, seré atormentat en l'altre vida ab tots els refinaments de vostre infinita Justicia; per axó crech necessaria la penitencia ab totes les variacions que'l vostre amor me dicte, puig á totes éstich obligat, perque per ofendrevos no vaig reparar medi. ¡Mes com jo sia tant fragil y miserable que res puch sens la vostre ajuda, necessit de la vostre gracia pera reparar dignament els meus errors passats!» (número 25.)

Aquesta transformació tant impensada, no dexá de sorprendre á tothom: sens dubte que la seva virtuosa muller donaria gracias á Deu desde'l fondo de sa ánima cristiana, boy estrenyent entre sos brassos llurs tendres fillets; els de la seva familia que s'envanían de la honradés de llur nom, complaguts se felicitarian d'aquest determini; no faltaren tampoch entre sos amichs de disbauxas, qui li tirés enverinada ironia entre las sarcásticas riallas dels demés, mentres d'altres de cor mes noble respectaren son dolor y son silenci á las injurias grolleras de acanallats sentiments y baxos instints, que li recordaban en son atribulat interior el remordiment, y per'axó al tornar á caure en els brassos de la Misericordia divina, exclamaba:

«¡Ah Senyor! Prou Vos habeu ordenat sabiament en mí la potencia vegetativa, mes jo l'he desordenada temerariament ab el menjar y beurer; y quan ara al volguer satisfer per mos pecats, vull dejunar y fer oració y vull vetllar tornant per la Vostra honra y gloria, me sento defallir. Prou Vos inclineu els sentiments de mon cor, mes al sentirme injuriat y despreciat ab prou treballs me puch contenir considerant ma propia baxesa, que jo matex l'he feta mes degradant pel continuat desordre de tot mon ser; per axó Senyor, havent desballestat totes mes facultats y potencies, me trovo en grós perill, ja que per rahó de mos vicis, me vaig disposar á rebre la sentència de las penas eternas; per lo tant, ja que pera'l foch etern indiferent me disposaba, vos prego Senyor que la vostre gran misericordia 'm guie, pera sofrir per vostre amor, y venir després á gosar de Vos eternament.» (n.º 29.)

(1) Contemplació, cap. 86, núm. 19.

Aquesta vida de penediment y llàgrimas que molts sacrificis costá á sa naturalesa afeblida per les canceroses llagas dels vicis, y que éll no obstant, s'esforsaba en portar endevant, considerant un delicté pitxor l'allargar la penitencia pera mes tart, axó es, per quan s'es vell, quan les forces ja no podan suportarla, no s'avenia ab la xardorosa flama d'amor diví que s'havía encés en son cor; y al recordar continuament la veu de Cristo que'n sa última aparició, li deya: «Ramón, segueixme», lo tenia desorientat, sens atrevirse á pendre un determini bèn fet de treballar pera la gloria de Deu.

Quántas vegadas allá de cap á les lloses de la iglesia de Sta. María la Real, profundament humillat exclamaba: «¡Gran Deu, plé de pietat! Considerant que m'habeu creat del no-res y m'habeu donat la naturalesa humana, y jo per mos pecats m'he fet la creatura mes vil y miserable; vos prego que m'axequeu á un nivell que per mes obras sia tan noble, com ho só per mon origen. Y no obstant saber que Vos sou mon creador y que del no-res m'haviau tret, merexent per lo tant tot mon respecte y veneració, vos he ofés de tal modo, que tothom en mí podrà conèixer la miseria humana, quan consideri mon irracional procedir y ma boja pretenció. Caigut en el llot del pecat, ¿que'm toca sino fer penitencia y demanarvos perdó?» (Contemp., 30, número 28.)

Sa ocupació continua era meditar les Sagrades Escripures; allí trobava son consol parlant ab tota confiança ab son Deu y Senyor, y li demanava fervorosa y sincerament sa misericordia. «Ja ho veyeu, li repetia, com ma naturalesa está aparellada pera tots els pecats, y si mes n'hi haguessen mes n'hauria comés; y encara ara temo que, la meva malicia n'invente de nous, si Vos Senyor no m'assisteu y no Vos doneu á mí com objecte de mon amor. ¡Feu donchs que m'enamori de vostra Hermosura!» (Cont., cap. 78, núm. 21.)

«Y pitxor que'ls animals irracionals he sigut, perque ells reconexen el be y'l mal que'ls hi fan, y saben esser agrahits á ne'ls beneficis rebuts; mentres que jo jamay he sabut honrar vostre atributs, quan tots ells s'han ajuntat pera ennobrir mon esperit.» (Cont., cap. 78, núm. 21.)

La flama del amor á Christo crucificat, anava encenent poch á poch el cor axerreit del nostre penitent, y profundisant la lletra y l'esperit del Evangeli, ¡quines hores mes dolces hi passava! ¡Quines esgarrifances de vergonya y

cónfusió quan ara tombava'l cap á son passat; quan els llochs y les persones li recordavan les faltes, una intensa rojor pujava per ses galtes.

Y quan, Deu meu, estich devant vostre altar, contemplantvos en la figura de la creu representantme aquesta vostra passió y enguniosa mort y que sols per amor á l'home volguereu patir, llavors mos pecats com espés vel cubrexen mos ulls, y no puch menys de sentirme terriblement afrentat per vostres llagues. Y quan fins á casa meva, encara la meva muller, fills y demás familia, m'honran y'm servexen, sento que llur respecte ferex irónicament mon cor, puich soch l'home mes culpable que trapitxa la terra.» (Cap. 138, núm. 4.)

Les visites á Jesús sacramentat les hi feya molt sovint; y no obstant el consol que de son amorós Cor rebia, sentia un vuyt dintre la seva ánima. Sos pecats havían sigut grossos y numerosos, y en cambi l'arrepentiment no'l considerava prou intens pera borrar sa malicia; una vida de contínua penitencia y constant mortificació, era patrimoni d'una ánima vulgar, é insuficient per son inmens desitj de satisfer á la Justicia divina; son amor á Deu no podia soportar un quietisme d'esperits escongits, puix si havia ofés gravement al Sér Perfectíssim, la reparació tenia d'esser proporcionada.

Una vetlla topá ab aquelles paraules del Evangeli: no's pot donar major caritat y amor per un'altre, que donar la vida per éll. ¡Moment sublim!... Deu m'estimá fins á sofrir mort afrentosa, donchs jo vull morir per Ell. La foguera del amor á son Deu y Senyor atiada pel consell evangélich, abrandá tot son sér; y en un rapte lluminós de sa pensa dessidex la utópica tasca de convertir el mon y oferirlo á Christo. ¡Colossal projecte; somni de gegant que sols podia fermentar en un cervell d'aquella rassa que de cada home ne fá un héroe!

Endinsat en deleytós éxtassis, ubriach d'amor á Deu, sent encara per ses orelles el ressó de la veu de Christo que li diu: «Ramón, segueixme.»

Sí, estava animat y decidit pera'l sacrifici: «vull seguirvos, Senyor,» repetia en Lull en son interior, admirant el desprendiment y generositat de Deu que, no satisfet ab vestir-se de nostra naturalesa, regá la terra ab sa sang. ¡Será possible qu'aquesta sang sia infructuosa? Molts infidels é increduls hi han en el mon, y per'aquestos també morí Christo, donchs jo'ls hi portaré'ls merexements infinits d'aquella sang

s'anava dient éll matex, y, que hi fá que m'esporsi á morir per aquell que primer morí per mí?

A voltes defallia son esperit, dubtant tingués disposició per una empresa tant gran. Aquest ministeri requería un home extraordinari, una voluntat ferma y la ciencia necessaria pera convencer als infidels; y axó l'entristía reconexentse un ignorant y un home feble.

Entre tant aumentava l'amor qu'encenia constantment el colossal projecte, y en son esperit abatut ple de tenebres, comensa á iniciarshi una esperansa. ¡Qui sab, se deya en sos repetits soliloquis; desitjant barrar pera sempre mes de sa memoria el solch que llurs vicis dexaren en sa ánima; qui sab, si ab el temps encare potser faré una obra bona escribint llibres, que esmicolin els errors dels infidels!

Aquesta confiança s'aná dibuxant cada día mes y mes en son interior apeserat, fins al punt que ho prengué per inspiració divina; y á la veritat quedá admirat éll matex del relleu qu'aquesta idea prenía, de tal modo que quan més hi pensava mes fortament arrelada la sentía en son cervell esvalotat; y com més anava regirant en son pensament la realisació del esmentat projecte, mes ferma sentía la veu de Deu que li repetía: «Ramón, seguexme.»

Per fi ja no dubtá de la vocació divina; no obstant séries dificultats l'entrebancavan, posant á prova sa fortaleza; y si la gracia y favor de Deu no l'haguessen ajudat, poch hauría vensut en la ferma lluyta que'l maligne esperit li oposá. En certa ocasió, passava per la porta de la Almudaina, qu'estava situada no lluny de l'horta del Palau del Bisbe, abatut y desconfiat, quan de sobte se li aparagué la Mare de Deu ab el seu Fill als brassos, confortantlo y donantli ánimo pera portar á cap aquella gran inspiració que feya dies el tenia capficat. Aquesta aparició la confirma éll matex quan en el llibre del Amich y del Amat diu: «que la Reyna del Cel presentá son Fill á l'amich pera que li besés el peu, recomenantli escrigués en son llibre les virtuts de la Mare del Amat.» (1)

Com recort d'aquesta milagrosa aparició, posaren en aquell lloch una imatge de la Verge ab son Fill difunt als brassos; y'l P. Pascual diu: que'n son temps ja no hi era, sino que aquell matex quadro antiquíssim pintat sobre fusta,

l'havian traslladat á la capella particular de la casa de D. Salvador de Oleza.

Maravillat en Llull per lo favor especial de que havia sigut objecte, y sentintse animosament encoratjat, va al Monastir de la Real, y allí humilment postrat y ab llágrimes d'agrahiment, sagella la vocació divina: es veritat qu'ell no té pas la ciencia necessaria pera convertir els infidels, ni la llengua arábica sap pera tractar ab els moros que son els quins te mes aprop; més no s'espanta, ja res te de temer, puix es Deu que'l guía en son propósit; éll estudiará; y no sols axó, éll esdevé infatigable pera somoure'l cor de Papas, Bisbes, Reys y Prínceps cristians, injectantlos hi sa animositat, pera que'n diferents regnes y provincias establexin monastirs, ahont no sols les persones religioses sino altres que's considerin aptes, sien instruides en llengues y ciencias, pera que d'allí com d'un seminari, sortissen á convertir als infidels.

Eran els finals del mes de Juny, quan resolutament concretá y determiná els tres punts, axó es, primer, donar la vida y tolerar la mort en honra y gloria de Jesuchrist, esmersantse pera convertir als infidels: segón, compondre, donantli Deu sa gracia, llibres escribintlos cada cop mellors; y tercer, interessar á ne'ls ríchs y poderosos, pera que fassen construir y edificar monastirs ahont s'hi puga apendrer les llengues y demés pera convertir als infidels.

Ja tot seguit l'illa de Mallorca fou per éll estreta; la febrós activitat el comensa devorar y projecta recorrer els pobles que jauen encara en les tenebres de la idolatría; proposa entrar en les escoles de llurs doctors y disputar ab ells, y sa mateixa amor per la gloria de Deu li fa veurer que'ls convens de llurs errors, que'ls hi proba com la llur religió es una mentida, y fent penetrar el sol de la fé católica dins llurs ánimes podria després predicar á les plasses públiques com un missioner ó procurador de Jesuchrist que's veu rodejat arreu dels infidels que li demanan el baptisme.

L'esperit y la forsa de Deu s'havía apoderat ja de la seva ánima, els impulsos de sa inclinació voluptuosa ja no eran tant vehemets, la flama divina consumía poch á poch les passions.

Desde llavors se divorciá del mon; comensa per dexar l'empleo de la casa del rey, que poch se'n havia cuydat ja desde'l día de sa conversió; se despedex per sempre mes de la fastuositat de la Cort, pren comiat dels nobles y cavallers, y

(1) Vegis «Historia de Mallorca» per Vicens Mut, lib. 2, y'l Certamen poetich celebrat l'any 1502 en honra del Beat Ramón Llull.

abandona per complert la societat. S'ha entregat tot á Deu, y no vol res que á son Amat fasse nosa: els richs trajos, adornos y superfluitats, ja no tenen per éll cap valor, y junt ab bona part dels seus bens ho repartex á ne'ls pobres, ja qu'ell mateix diu en el Prólech del Fantástich, que pera procurar l'honor de Deu, el bé públich y la exaltació de la Santa Fé, ho havia dextat tot de bona gana, més sense abdicar totalment el domini y us de sos bens; y en el Desconhort, cant 18, confessa que, per el sant negoci havia sempre gastat de son patrimoni y ab tal llarguesa que'ls seus fills havían quedat pobres.

No obstant, pera poguerse desempellegar complertament de tots els negocis temporals y domestichs, y satisfacer ses obligacions, passá alguns temps; puix aquests assumptos el portaren trabsalsat per espay de tres mesos, fin que per la diada de St. Francesch, escoltant en la iglesia de fra-menors, el sermó qu'un bisbe predicava de dit Sant, determiná ell imitarlo sens mes dilació, ab l'intent de marxar y no tornar mes á Mallorca, segons el coetani.

Prou necessitava de tot aquest temps pera dexar les coses conforme, y'ls negocis del mon: ab el consentiment de sa muller havia ja fet vot de castetat, ara ab sa vénia l'anava á dexar juntament ab llurs fillets; y tot pera que'ls estrets llassos de familia no li restessen forses, per assolir axís, sens sentir d'aprop l'amor dels propis, la perfecta unió de caritat ab son Amat.

Per axó al retreure'l predicador aquells textos del Evangeli en quins s'inspirá'l gloriós Sant d'Assis, se filtraren tant de dret en el cor d'en Llull, que determiná al instant posar per obra son propósit. Aquell «si vols esser perfecte, ves, ven tot lo que tingas y donau als pobres; (1)» «no es menester que portau res pel camí, ni bastó, ni alforja, ni pa, ni diners, ni que tingau dos túniques;» (2) «si algú vol venir radera meu, que's negui á n'ell mateix, que prengui la creu y que'm segueca;» (3) fou la veu misteriosa que l'empenyé á conquistar el mon per Christo.

VI

Ses peregrinacions y conferencia

ab St. Ramón de Penyafort.

Avans en Ramón Llull de posar en práctica son determini, y d'enraigat la colosal obra d'amor á Deu qu'havia proposat, y per la qual

(1) Mat. XIX, 21.

(2) Luc. IX, 3.

(3) Mat. XVI, 24.

se sentía ab una vocació divina ben definida, volgué apurar la penitencia, seguint les exigencies d'aquell temps; axís es que, sortí de sa patria vestit de grollera túnica cenyda al runyons, unes alforges al coll y'l barret de peregrí, comensant son romiatje pera visitar els Sants Llocs de la Palestina.

La fé y la devoció havían exaltat de tal modo els sentiments religiosos en la gentada de la edat mitja, que la veneració de certs llocs y de les reliquies dels sants, arrivaren á un alt grau de fanatisme. La imaginació exaltada y guerrera havia avivat el culte exterior, per medi de dolça y atractiva poesia, que adornava les idees de sensibles y aparatoses representacions.

Diu un historiador que, acabades ja les emigracions septentrionals y arrelats els pobles en el terror ahont s'havían establert construint les modernes nacionalitats, encara conservaren l'hàbit de les expedicions llunyanes; y com en els paissos esdevinguts ultimament cristians, no tenían llocs consagrats á la veneració per antigas tradicions ó pel recort de sants d'anomenada especial, acudían envers aquelles que'n tota la cristiandat eran objecte de major respecte.

Per regla general les peregrinacions s'imposavan com á públicas penitencies, revestint el caracter de rigoroses expedicions d'homenatge á un Deu indignament ofés; y quan els peregrins tornavan extenuats pels dejunis y fatigas, colrats pel sol de la Siria y santificats per probas crudels d'ingenioses mortificacions, la gent admirada y piadosa, besava respectuosa les borses de llurs túniques y embadalits escoltavan les relacions que feyen de les coses maravolloses de terres llunyanes, y ab son exemple insitavan que'ls imitessen altres persones.

No disminuían les dificultats, el frisament d'aquexes peregrinacions, ans al contrari semblava augmentarlo; y essent l'escassés de comunicacions casi total, era un gran medi per'extendre les noticies, les costums, els utensilis y fins les plantes fructibles. Aquest concurs continuat de viatgers estimulá'l geni especulador y prácticichs dels catalans y demás repúblicas del mediterrani, quins prompte establiren llurs mercats al Orient.

El cambiar de país y de costums, te un poder casi sobre-humá pera desarrelar del nostre cor vicis y hàbits antichs, puix violentment son cambiats els modos de veurer y de sentir; per'axó els culpables de grosses faltes, cercavan ab deli-

ri inspiracions virtuoses en la Terra Santa, testimoni de grans acontexements; y així homes relaxats y enfangats en el crim, tornavan á sa patria transformats.

Aquestes peregrinacions, donchs, eran numerosíssimes, no sols de gent vulgar sino també de nobles, cavallers y prínceps reals, rodejades algunes voltes per l'aureola del prodigi; no obstant, d'altres n'hi havían, y eran els menos, que s'ajupían á la moda ó anavan á la Palestina sols per curiositat, y pochs fins ab intent de desvergonyida profanació ó per fugir del cástich que'ls amenassava.

Protegían la religió y'ls reys aquelles arriscades expedicions: els peregrins eran respectats per tot arreu, y en cambi á tots els favors que rebían, donavan oracions, única arma que posseían contra tota classe de perills, y ningú s'atreuía insultarlos per temor d'atreurer sobre son cap la maledició del Cel; era donchs el pelegrí un personatge santificat per la penitencia.

En Ramón Lull seguía á peu la fatigosa peregrinació entre treballs y adversitats, desafiant el fret y la calor, la set y la fam. No's rendí jamay son esperit animós per espay de dos anys que durá semblant expiació; puix ademés de la Terra Santa, visitá el sepulcre dels Sants Apóstols á Roma, arribá fins á Sant Jaume de Galicia y de retorn á Catalunya, pujá á saludar la Reyna dels Angels en son escarpat y cantallut trono de Montserrat.

Ell mateix nos diu que tingué de sofrir molt; ara traspasant les montanyes, ara anant pels plans; trova ciutats populoses y deserts inhabitats, tant tost temors y penes l'affligexen, com sent decaïment en sa llarga caminada; y per aconhortar sa debil fragilitat, exclama: ¡Oh Senyor, Vos quan vingueren á n'aquest mon pera redimirnos, vos amparareu de la pobresa; y nú foreu penjat á la creu!

¡Ab quina devoció y fervor besava les pedres de la Terra Santa y de genollons hauría volgut passar per sobre les petjades de Christo! Aturats y profundament abstret en aquelles valls li semblava escoltar els cants dels Profetas; la remor dels arbres li descobrían secrets divins. ¡Ab quin temorós reculliment entrá per la porta d'Efraim á Jerusalem!; després d'haverse apariat ab rigorós dejuni y sagnant mortificació, allí al peu del Sant Sepulcre, hauría volgut sofrir els mes horribles torments morint per son Salvador. ¡Que dolces y placentes s'escorrián les hores en aquells Llochs!.... ¡Quina enveja santa tingué á n'aquells

religiosos, que continuament día y nit vetllan tan venerables reliquies! ¡Oh si Deu no'l cridés á convertir el mon, quina estada no hi faría!....

Visitá totes les iglesias ahont s'hi tanca'l mes petit recort de Christo; se banyá en les aigües del Jordá; se passejá per l'hort de les Olives, recullí palmas de Jericó y terra de l'Establía. Sols mogut per la vocació de son apostolat, deixá ab greu sentiment aquells Llochs Sagrats.

Alegre y satisfet entre treballs y fatigas peregrinava en Ramón Lull, admirant aquells que per imitar á Christo s'abrassavan ab la pobresa y humilitat, sofrint ab amor llurs contrarietats. Ell cercava ab afany els paratges ombriols y solitaris, pera conversar ab son amat Redemptor; quan li era precís atravessar els carrers y places de les viles y ciutats, ne fugía neguitós perque perdía en el barull de les grans multituds á son dols Estimat. ¡Com se'n dol de que'n aquells llochs no's nombri ni's fasse memoria del bon Jesús!.... Sols parlan els homes de vanitats y enganys.

Pel camí, no'l menava pas la curiositat pels palaus y castells de prínceps, nobles y cavallers: allá ja sabia éll qu'eran nius d'envejas y vanitats; però sí que s'aturava per les iglesias, visitava'ls hospitals, conversava ab els religiosos y sempre ab místichs parlaments, posant tota la seva imaginació en la contemplació sosegada de Deu: així la divina bondat el consolava. «Perque moltes vegades, ¡oh Senyor!, vos he buscat en la creu, y ab els meus ulls corporals solsament he pogut veurer vostra figura y la representació de la vostre mort; més entrant en mon interior y obrint els ulls de l'ànima, vos he contemplat ab delectació, y ab la calor del vostre amor mon cor s'inflama, se negan mos ulls y la boca s'obra per alabarvos.» «¡Benehit siau, Senyor, que permetereu en moltes ocasions vos trovés vostre esclau; y quan vos demanava amor, dolsura, devoció, delectació y contrició, puix de tot tenia gran necessitat, Vos per la vostre gran bondat m'ompliau de benediccions!»

Recordava les piadoses emocions, y refermava'l propòsit exclamant: «Oh Deu meu, vostre esclau se prepara pera la peregrinació de venir á morir per vostre amor; per lo tant, avans no arribi aquest moment, feu qu'estiga unit ja de tal modo ab Vos, que no me'n separi may més.» (1)

Quan arribá á Roma, quedá fortament con-

(1) Vegis el llibre de Contemplació: cap. 113, núms. 1, 2, 4, 5, 6, 20, 21, 25, 30.

mogut á la vista de la capital de la Iglesia, rendí piadós homenatge al Papa, qu'allavors era Urbá IV, qui acabava d'instituir á instancies de repetides revelacions á la beata Juliana, religiosa hospitalaria, la festa de *Corpus Christi*, pera quina solemnitat havia encarregat l'ofici á St. Tomás d'Aquino.

Arreu s'axecavan hospicis que servían de allotjament y hospital pera'ls peregrins á quins se'ls considera exempts de tot tribut y sols la gent desitja d'ells una benedicció. No es pas d'estranyar la obsessió de que tothom estava possehit pels peregrins, santificats pels sagrats Llocs que visitavan, quins á son torn ho eran per venerables reliquies de nostra Santa Religió; y si'ns disputem avuy encara, rodejats d'una pesada atmósfera positivista, els mes petits recorts d'un home célebre, guardant ab verdader fanatisme els objectes qu'havía tocat, «quan més, la viva fe d'aquells sigles havia d'encendre fervorosa adoració per'un lloch senyalat per un miracle, ó per una aparició, y sobre tot els sepulcres dels apóstols y les despulles de la passió de Christo?

Honrant en Llull el recort d'antigas tradicions, visitá'l sepulcre de sant Jaume de Galicia y'l famós monastir de Montserrat; no podia pas olvidar la casa payral que la Mare de Deu possehex á Catalunya, després que per ella havia sigut tan miraculosament favorecut; y quan complert ja son viatge de penitencia y expiació, retornades les visites de agraïment, se disposava emprendre la missió de sa vocació divina, baxá á Barcelona pera consultar sos projectes ab l'home de fama universal: Sant Ramón de Penyafort.

Nat Sant Ramón de Penyafort á últims del sigle XII, fou educat en la escola de la Canonja de Barcelona, passant mes tart á completar sos estudis en la universitat de Bolonya. Era aquesta ciutat, la metròpoli del Dret, y sa Universitat, una entitat social de reconeguda y general influencia dintre la civilisació de la edat mitja.

«La universitat prenia bax sa protecció, á ne'ls que trevallavan habitualment per ella, com els copistas, els il·luminadors, els enquadernadors, els criats dels estudiants y alguns banquers que tenían el privilegi de dexarlos hi diners. El rector tenia d'esser lletrat, solter de mes de vinticinch anys, estar en bona possessió, haber estudiat dret al menys durant cinch anys y no pertener á cap ordre religiosa. Cada any s'elegia en una junta hont eran cridats pera donar son

vot: el rector precedent, els conciliaris de la universitat y cert nombre d'electors destinat á n'aquest objecte. En les públiques ceremonies precedia á ne'ls bisbes y arquebisbes, excepte al de Bolonya, y fins á ne'ls cardenals seculars.

Els mestres, en el moment de la llur promoció y després una vegada cada any, tenían de jurar obediencia al rector y als estatuts. Podían esser suspesos y estar subjectes al pago d'una multa, sens el dret de votar en les juntes, ni seguir els cárrechs públics. Els estudiants estrangers fruhían també en tota sa plenitud dels drets civils. Eran reunits pel rector, á qui juravan obediencia tots els anys; ells constituyan la universitat propiament dita ab vot deliberatiu en les juntes.

Per esser doctors en dret económich, eran necessaris sis anys d'estudis y vuyt en dret civil. Aquest grau, que's guanyava per medi d'un examen rodejat de variades y acadèmiques ceremonies, donava dret á ensenyar y á alts empleos.» (1)

A son torn en Ramón de Penyafort fou professor del estudi jurídic d'aquesta ciutat, ahont degué relacionarse ab els mes sabis decretalistes y romanistes de la época; entrat en 1222 en el Convent, tot just fundat, de Frares Predicadors de Barcelona, avergonyida sa humilitat pels aplaudiments que conquistá ab son magisteri, y que ara ressonavan fatídicament á ses orelles, demaná al Superior l'imposés costosa penitencia, qui corresponent á son laudable desitj li maná compondrer una suma de moral; y es la *Summa Raymundiana*, la primera que sortí á la llum pública d'aquesta materia; no obstant aquesta compilació dels cassos de dret que solen esdevenir en el Foro de la Penitencia, com tota obra moral que tracta del dret positiu ha perdut la utilitat práctica al perdre aquell son valor jurídic. El papa Gregori IX el nomená Penitenciari major de la Iglesia Romana, y li maná recullir totes les Decretals ó Constitucions pontificies dels seus predecesors juntament ab els decrets dels Concilis. Aquesta colecció, feta per St. Ramón de Penyafort en cinch llibres y anomenada les «Decretals de Gregori IX,» es encara avuy la mes autorisada y reconeguda com lley eclesiástica.

Es St. Ramón de Penyafort un home d'enteniment superior y essencialment práctic, gran contemplador de les coses divines, y per lo tant

(1) Historia Universal d'en César Cantú.—Lib. 10, Cap. XXIV.

molt conexedor de Deu, del homes y de les lleys. Sa acció social y política dintre Catalunya y al costat del gran rey en Jaume, fou de grossa influencia per'arrodonar la unitat de pensament, y dexar ben fonamentades les bases de la nostra nacionalitat.

Afirma'l Dr. Torras que sa táctica pera infiltrar l'Evangelí en les cultivades inteligències de moros y juheus, era grossa, y ses relacions ab els filòsofs y sabis de aquelles sectes, eran freqüents; d'aquí que moltes conversions obrá son caràcter propagandista. A instancies seves y del General de la ordre, Joan Teutónich, el Capítol Provincial d'Espanya, reunit á Toledo en l'any 1250, bax la presidencia d'Arnau de Segarra, elegit provincial d'Espanya l'any anterior en el Capítol de Tréveris, y que com es sabut, fou també confessor del rey en Jaume, (1) se fa un decret manant ab gran rigor y en virtud d'obediència á Arnau Guardia, Pere de la Cadireta, Ramón Martí y altres, que estudien llengües orientals. Y pera donar forma permanent al plan exposat en aquest Capítol, segons Diago, St. Ramón fundá al cap de poch anys, dues escoles de llengües hebrea y arábiga, á Múrcia y Túnis, ahont hi estudiavan vint frares que després se dedicavan á la conversió dels infidels. (2)

Frá Ramón de Penyafort quan fou general de la Ordre, maná á St. Tomás d'Aquinò escrigués la *Summa contra gentiles*, obra admirable pera obrir pas á la fé en les inteligències científiques dominades per l'error.

Es el nostre frare catalá un esperit recte, moderat, assimilador, prudent y práctic; ses aficions al dret popular y consuetudinari y á la llibertat política del poble, l fan la encarnació de les democrátiques institucions de la nació catalana: aquest es el home que sosté en sos vigorosos esforços la civilització cristiana, amenessada per heretges é infidels.

Quan en Llull se presentá devant el frare dominich, les flames de son zel ardent abrusavan

(1) Els catalans, cristians avans que tot y sempre práctichs en son procedir, entenian que'l confessor ordinari del Rey podia tenir mes influencia qu'un ministre sobre sa direcció espiritual, sobre ses actes, y per consequent sobre'ls destins de la Nació; axis es que per elecció y á voluntat del regne, les Corts donavan confessor al Rey, qu'era anomenat Pare de consciència. Y no tenia'l Rey llicència, ni poder pera ferli mercés, ni be ni mal, y la causa y rahó d'axó era, perque ni la esperança del bé, ni'l temor del mal fos causa que no exercitás be'l confessor son ofici ab aquell pit cristiá y ab aquella rectitut ab que debía tractarse.

(2) «Tradició Catalana» per lo Dr. Torras y Bages.

son esperit; arrebatat per incomensurable amor á Deu li exposá sa vida y'l propòsit de represalies qu'havía fet; li consultá sa vocació divina, descapdellant ab tota la eloqüència que dona'l propi convenciment de la veritat, grandiosos projectes encaminats á estendre'l conexement de la religió cristiana, y contant ja ab sos sabis consells, marxava pera sentarse entre'ls dexebles de la Sorbona de París, adquirint axis aquella ciencia que li mancava.

Sant Ramón de Penyafort recordá'l servidor lleal y dissipat de la casa del Rey, s'alegrá de sa conversió admirable, y prevegé un futur apòstol de Christo; no obstant, mesurat com era, tingué ab éll diferents assentades, empaltantli en aquestes la discreció y'l just medi en totes ses obres, li ensenyá la forma de resoldre ab equitat els conflictes de la vida y que'l sentiment no es pas guia segura pels tenebrosos camins d'aquest mon, si no va unit ab el llum de la rahó y de la fé.

Aquell asceta diplomátich, vell de prop noranta anys y quan ja la veu popular l'anomenava sant, miráfixament al fervorós peregrí, y després d'un rato de misteriós silenci, durant el qual llegí clarament els decrets de Deu, li digué: «No es pas necessari que vages á l'aula de París; nostre Senyor Jesuchrist sabrá regraciarte llargament els sofriments y penitències. Ton desitj suprem de morir mártir de la fé es una bona expiació dels teus pecats; més ara es precís que tornis á Mallorca, pera que ab les teves virtuts, donguis exemple á tots aquells que has escandalisat.» L'humil penitent besá respectuosament la ma d'aquell venerable vell que'l benehía, y marxá sens dilació cap á Mallorca, portant gravats en son cor els sabis consells y discretas lliçons que li doná.

VII

EN LLULL PENITENT

(1265-1273)

Eran ja les acaballes de l'any 1265, quan en Ramón Llull torná á Mallorca per consell de St. Ramón de Penyafort.

Plé d'una complerta confiança en Deu nostre Senyor, tenint certificada la seva vocació per aquell respectable dominich de santetat reconeguda, obehex instantáneament, mogut dels mes bons desitjos de reparar visiblement sos escandols passats; axí es que tan bon punt sigué á

Palma, se vestí de penitent ab túnica grollera cenyint la corretja de St. Agustí.

La seva familia creyent no veure'l mes, tingueren una grossa alegrí de son retorn; més éll no s'encarregá pas dels cuidados doméstichs, que dexá en mans de sa muller y mare amorosa, que axoplugava llurs fillets petits encara, puix la noya contaría uns quätre ó cinch anys y'l noy uns dos ó tres; ella'ls pexá de bon principi les prácticues piadoses, gravant en llur tendre cor l'amor á Deu, mentres el seu pare greuement condolgut de sos pecats, passava la major part del temps en el monastir de la Real.

Comensá en Llull sa vida de rigurosa penitencia y mortificació; sa voluntat y les aspiracions de la seva ánima l'insitavan á llensarse tot seguit á l'apostolat, pera despertar les consciencies dels infidels y reformar les costums del mon cristiá; més el consell del venerable frare y sa ignorancia, li axelavan les ales retenintlo en les tendencies ascéticas, inclinantlo la soletat á la vida contemplativa.

Compartía'l temps ab l'estudi, que com á medi de conseguir sa déria considerava del tot necessari y sempre útil pel home racional. En primer lloch, volgué imposarse en el llatí que ja sabia un xich; pero no ab l'intent de sortir un mestre retórich, sino pera entendre'ls llibres dels sabis, casi tots escrits en aquesta llengua, y al matex temps saberhi éll expressar son pensament. També volgué enterarse de la llengua arábiga, y á n'aquest fi, al cap de poch, comprá un moro pera que li ensenyés no sols el llenguatge, sino també les creencies de sa religió. No cal dir que'n Llull jamay tractá á n'aquest moro ni com esclau ni tan sols com criat, sino que'l rèspectá sempre com amich y mestre, creyent que ab el constant contacte l'arriparia á convertir, y llavors el faria l'indispensable company de fatigas, que l'ajudaría á escampar l'amor de Deu per entre'ls de sa rassa.

Altre estudi que may dexá desde'l principi de sa conversió, sigué'l de les Sagrades Escritures. Era la Biblia son constant llibre de meditació, y abocat á n'aquelles páginas se li escorregueren les hores mes deliciosas de la seva vida.

Els seus paisans prompte s'adonaren de la penitencia y pietat d'en Llull, qui no descuidava la freqüencia dels sants Sagraments, visitar els hospitals, socorrer els pobres y necessitats, ohir la santa missa y practicar les demés obres de misericordia sempre que la ocasió se li pre-

sentés; á n'axó, hi afegía penats exercisis de mortificació d'un rigorisme excessiu, que á no esser sostingut per la poderosa má de Deu, haurían acabat ab aquell cós robust y sá.

A voltes passava dies sencers en companyia d'aquells monjos de la Real; y quan se sentía atret per l'etern silenci, fugía cap al desert y enfilantse al cim del espadat y ferestech puig de Randa hi dexava escorre somniosament abstret llargas temporades en colloqui amorós ab son bell Amat.

Aquell cortesá lleuger y sensual avuy complertament mudat, fugint el tracte del homes y habillat pobrement, solidificá la virtud de la gent piadosa y excitá'l despreci y la burla dels que seguían les corrents del mon: vilipendis, paraules denigrants y ofensives, desprecis, que á ne'l nostre Penitent'li donavan ocasió de recordar lo molt qu'havía ofés á Deu; y confós y humillat li deya melancólicament: «es veritat que també jo he injuriat á homes y dones, fuetejant irónicament sa honra y amor propi, per'axó penso que merescut ho tinch y alabo la vostra Justicia.» (1)

S'ocupá mes tart en llegir y estudiar els comentaris dels Sants Pares, d'un modo especial St. Agustí y St. Anselm; y pahint aquelles máximes eternes dels Llibres Sagrats, tornava sovint á sa estimada solitud de Randa, y dirigintse á Deu Senyor nostre, «no m'aparteu de la vostra contemplació, li deya, perque sino la meva ánima s'entornaría á pasturar pels llots verdosos del mon. ¡No vos amagueu, Senyor, feu que senti la vostra Majestat infinita, ni m'olvide de Vos al recordar les coses criades; que sempre estiga en la vostra presencia divina y que d'aquí en avant ja no sia mes peresós en servirvós!» (2)

Quan postrat en la iglesia de la Real recordava sa missió, y sens la mes petita sombra de dubte defallía representantse la terrible batalla, qu'hauría de sostenir pera posar á Jesuchrist al cap de la societat; s'ofería de nou á Deu y li deya: «Jo soch aquell vil cuch de la terra que vos ha injuriat, y girantvos les espatlles vos ha despreciat; foren, donchs, culpables dignes de cástich totes les meves obres; més com Vos sou un Deu gran, inmens y etern, á qui es deguda tota llohansa, tot amor y tot domini, ara vinch després de reconeguda me infidelitat á llensarme humilment á vostres peus; y si un temps he sigut ingrát, d'aquí endevant sols á Vos vull

(1) Contemplació, cap. 126, núm. 24.

(2) Contemplació, cap. 7, núm. 16.

servir y honrar;» (1) y somiant apoderarse dels ànims pera renovar la societat, ho demanava sincerament de tot cor, quan deya: «A Vos, Senyor, dono m'ànima y mon cós, y si mes tingués mes ves donaría, perque sou l'Amo y dominador de tot quant existex, y sols á Vos debém amor y reverencia. Vostre esclau soch, y á ningú mes puch servir, honrar y estimar; donchs si Vos aumenteu mes flacas forces, faré que las gents temin vostra Justicia y sols pera Vos sian les llohances de tothom.» (2)

La fervorosa activitat d'en Llull no's donava un moment de repós: perque ademés de les freqüentes estades penitentes y contemplatives que tenia en l'espèdat puig de Randa, les visites que molt sovint feya á ne'ls monjos del monastir de la Real y la contínua lectura del Llibre Sagrat y comentaris dels Sants Pares, encara estudiava á mes de la llengua arábica, obres de teología y filosofia. Conexia perfectament l'Aristótil y Plató; llegí les obres de Ricart de St. Victor, de Constanci, Avicena, etc., y sobre tot un tractat qu'estava molt en boga entre'ls escolástichs, especie de metodologia, anomenada «De scientiis» d'Alfarabi. Imposat ja dels dogmes de nostra Santa Religió, grans progressos havia fet per la nova vía, quan en 1267 vingué á Palma son antich amo y senyor, l'infant en Jaume, á qui visitá atentament, per l'antiga amistat quel'ls havia unit y llavors ratificaren. Era aquest princep molt piadós y de caràcter contemporisador y afable, y en Llull s'hi esplayá obrintli'l cor, eslicantli sos projectes pera sa utópica visió. A l'any sigüent torna l'infant, y en Ramón, portat de son amor á Deu, l'insta ab persuació pera que l'ajudi en sa grandiosa obra de salvar al mon, suplicantli se valga de son poder é influencia pera que reys y nobles, Papas y Bisbes, col·laborin á tan llohable empresa. Convenent en Jaume per la forsa de les rahons y eloqüencia d'en Llull, accedí gustosament ajudarlo, comensant ja donantli la seva vénia, al demanarli que per el domini qu'ell tenia sobre la illa, li dexés predicar la fé de Christo á ne'ls molts juheus y moros que per'allá hi eran establerts.

Obtingut aquest permis, corregué á implorar-lo també del bisbe, de qui fou molt favorecut com avans ho havia estat de son antecessor en Ramón de Torrella, posat pel rey en Jaume després de conquistada Mallorca y que morí en 1266. S'aplicá á entendre els errors de juheus y

moros, y á refutarlos seguidament ab irrevatible lógica. A sa inteligencia indígena é indisciplinada hi mancava'l métode y l'ordre de les aules, més sa boja afició de conquistar ànimes per Christo, ajudada de la contínua oració y mortificació, feyan sortir de son cor flames rohentes de persuació, y de sa boca brollava abundós manantial d'eloqüencia, ab quines armes guanyá fortes batalles, posat tot just al dintell de sa obra.

Aquell «aneu y prediqueu á totes les gens», el movia poderosament ab vehèments desitjos d'empeltar la veritat á n'aquelles inteligencies atrofiades, y qu'ell veyá allá matex prop de sa casa.

Molestats contínuament pels avensos els alarbs, havían enviat missatjes á la Europa cristiana l'emperador de Constantinopla y'l Khan dels tártres. Contant el nostre gran rey en Jaume ab l'ajuda d'aquells dos imperis, vell com era, no dubtá gens en empendre la Creuhada; á n'aquest fi obtingué auxiliis y tropas de son gendre'l rey de Castella, y á l'any 1269 se presentá ab Sant Ramón de Penyaafort á Mallorca, quins habitants li oferiren una forta cantitat y altres socors, ab gran contentament d'en Llull, que predicá gojós la creuhada juntament ab Sant Ramón de Penyaafort. Aprofitant aquesta ocasió torná'l nostre Penitent á demanar el parer al discret canceller del Rey, instantlo pera que li dexés pendre part en la expedició, donchs els seus mes vius intents eran poguer treurer els infidels dels Llochs Sants.

Li contestá el Sant qu'encomenés l'empresa á Deu nostra Senyor, y qu'esperés allá Mallorca'l favor del Cel. Molt complascut quedá'l vell frare dominich per la digna satisfacció ab que reparava'ls escandols passats, confortantlo ab paraules de consol y esperança, y recomenantli molta prudencia en la campanya comensada, de predicar als infidels de sa patria, y sempre ab subjecció al Prelat de la propia diócessis. De grossa mortificació li seria no moure's ara de la illa; aquella ànima moguda per caldejat incendi d'amor á Deu, no podia esplayar ses ales marxant ab sos conciutadans; la obediencia'l subjuguava, y, per més que li costés, se resigná humilment.

«Era'l 4 de Setembre d'aquell matex any, diu un historiador, quan se doná'l rey á la vela desde Barcelona, ab estol de trenta naus grosses y dotze galeras, totes catalanes, circumstancia qu'explica la gran importancia marítima

(1) Id., cap. 8., núm. 10.

(2) Id., cap. 10. núm. 13.

qu'havía adquirít nostra nació; figuranthi ademés varis lenys.» Una furiosa tempestat desfá la expedició, de manera que algunes naus continuaren la marxa, mentres altres foren llensades á les costes de Cerdenya, y áltres entre, ellas la del Rey, á las costes del Llenguadoc. Fou tant forta y emocionant l'impresió que'l rey rebé que renunciá la reorganisió. Entre tant els vaxells qu'havía passat avant, qu'eran onze, arrivaren á St. Joan d'Acree; retornant alguns, dels que'n elles anaven, y quedantse part de les forces en ajuda dels cristians que defensavan aquella ciutat, últim baluart de la dominació franca á la Palestina.

Axis acabá la grandiosa epopeya de les Creuhades, essent aquesta, juntament en la comandada per St. Lluís rey de Fransa, la octava y última expedició que per espay de prop de dos sigles enviaren els cristians, pera deturar la invasió sempre crexent dels fanátichs creyents de Mahoma; puix en 1270 tornava Felip III l'Atreuit, abatut y derrotat, menant el resto del exercít ab cinch féretres de sos prop parents, entre ells el de son pare St. Lluís, qui morí á Túnis de la pesta. En Cárles d'Anjou, son germá, arrivá quan ja son nebot havia capitulat.

Quan en Ramón Llull sapigué la desfeta, no pogué menys de queixarse amorosament ab Jesús; y entregantse á la oració, extremá la penitencia, com expiació de sos pecats y'ls de tots els mals cristians, considerant el fracás de les Creuhades una calamitat pública. Llavors concebé que la guerra no era pas el camí de Christo; condempná, donchs, aquest procediment com únich medi de conquistar la Palestina, y s'aferrá á ne'l criteri de que la victoria del Occident sobre l'Orient tenia de realisarse per absorció é imposició científica, retut per la superioritat religiosa, intelectual y moral d'Europa. Ell entenia, que'l missioner católich ha d'imposar la veritat á tothom, no ab la lley del sabre, sino ab la lógica de la rahó; no com un manament, sino pels viaranys de la educació; no aterrant, sino edificant; no destruint sino perfeccionant. Y en realitat, per mes qu'en aquella época era un xich prematura aquesta idea perque la guerra fá ofici civilisador, no obstant sempre es odiós el convenciment per la violencia. Christo nos ensenyá'l camí de la mansuetut pera propagar ses ensenyansses, y axis els continuadors de sa tasca, deuen ajustar y acomodar el llenguatge y espresions de la veritat católica al esser dels enteniments y cors dels no católichs. L'objecte ha

d'esser no estingir sa vida espiritual, sino nodrirla; no destruir sa devoció, sino aumentarla; no abolir ses creencies, sino perfeccionarles. Aquest es el sentir d'un autor, qui'ns manifesta que'l lema del católich ha d'esser «Caritat y Educació», perque sino hi ha caritat, no hi ha simpatía, y si no hi ha simpatía, tampoch hi ha conversió de cor; axis com també sens educació no pot haberhi conexement y sens conexement no hi ha desitj ni adhesió á la veritat.

La ideya de convertir en Llull á sos convehins, s'aferrá á son cor, empleantse ab més esforços á la controversia ab els juheus y serra-hins, de quins aprengué llurs doctrines que ab afició inquiria pera refutarles mellor. Ab el continuat hábit de meditar aná profundisant sa inteligencia ja viva y perspicias en els mes pregons misteris de nostra Santa Religió, y sens cap pretensió d'usurpar drets que no li corresponían, disputava ab els mes doctes dels infidels, puix era casi impossible sustreure's d'exes controversies en un país que indefectiblement tenían de tractarse uns y altres, ja que vivint junts, no es decorós tampoch que'ls cristians se dexessen acorrallar per llurs enemichs; y cada hú en la seva esfera te'l dret y fins el deber quan se trova frente una persona que vulga posar en ridícol nostres sagrades creencies, de defensarles ab tot son esforç; y mes obligat hi está á tornar per la doctrina católica aquell que sap donar compte y rahó de sa fé.

Passats ja mes de sis anys, havia fet grossos progressos en sos estudis, considerantse no obstant com un ignorant, perque no posseya el método y les qüestions de les escolles, ab tot s'assimilá els principis y máximes dels filosofhs que llegí, y la manera dels Sants Pares en esplicar els misteris de la fé. Una cosa'l desconsolava, y era que'l moro que li ensenyava la llengua arábiga, y que ja sabia ara, era un fanátich seguidor de la doctrina de Mahoma, y per res del mon se dexava convencer; de modo que tots els seus esforços pera convertirlo eran inútils, y excitavan cada día mes la rábia d'aquell, que malmetia á gratcient la gracia divina y llensava á rodar els seus plans.

JOAN AVINYÓ

Rector de Cabrera de Piera.

(Continuará).